

Стенографски дневник

НА

26. заседание

Петък, 24 декември 1943 г.

Открито в 16 ч. 30 м.

Председателствувал председателят Христо Калфов.

Секретари: Димитър Сараджов и Светослав Савов.

СЪДЪРЖАНИЕ

Съобщения:	Стр.	Дневен ред:	Стр.
Отпуски	321	Законопроект за бюджета на държавата за 1944 бюджетна година. (Първо четене — продължение на разискванията)	321
Предложение за попълване делегацията, определена да поднесе тронното слово на г-да регентите, с по двама души народни представители от всяка област. (Приемане)	321	Говорили: Гаврил Ленков	321
		Димитър Илиев	325
		Никола Василев	328
		Дневен ред за следващото заседание	333

Председател Христо Калфов: (Звъни) Има нужният брой народни представители. Отварям заседанието.

(Отсъствуват: Божил Пращилков, Велизар Багárov, Георги Кендеров, Димитър Николов Икономов, Иван Петров Недялков, Илия Димитров Славков, Кирил Георгиев Минков, д-р Никола Минков, д-р Николай П. Николаев, Симеон Киров Халачев, Спас Маринов Поповски)

Г-да народни представители! Има да направя следните съобщения. Разрешен е отпуск на следните г-да народни представители: Борис Кисов — 1 ден, Димитър Сараджов — 1 ден, Димитър Н. Икономов — 1 ден, Жико Струндрев — 1 ден, Иван Петров — 4 дни, Кирил Минков — 5 дни, д-р Никола Дуров — 1 ден и Симеон Андреев — 1 ден.

Г-да народни представители! Понеже е необходимо Народното събрание да заседава и през ваканционния месец, от 28 декември до 28 януари включително, съгласно конституцията — членове 127 и 129, необходимо е съгласието на Народното събрание за това.

Ще поставя на гласуване. Онези г-да народни представители, които са съгласни заседанията на Народното събрание да продължат и през ваканционния месец, от 28 декември до 28 януари включително, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Г-да народни представители! За попълване на делегацията, която ще поднесе отговора на тронното слово на г-да регентите, бидоха предложени от областите по двама души народни представители, както следва: Алексиър Христов Радолов, Борис Петров Полюв, Белю Белев Келешев, Георги П. Стефанов Проданов, инж. Димитър Тодоров Митков, Иван П. Анастасов Райчев, Иван Борисов Батембергски, Лазар Василев Бакалов, Марко Димов Сакарски, Милети Начев Петков, Найденов Андреев Стойков, Никола Иванов Василев, д-р Никола Христов Минков, Петър Марков х. Петров, Симеон Иванов Симеонов, Славейко Лазаров Василев, Стефан х. Василев Караванов и Цеко Дамьянов Вълчев.

Като г-да народни представители приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Минаваме към дневния ред:

Първо четене на законопроекта за бюджета на държавата за 1944 бюджетна година — продължение на разискванията.

Има думата народният представител г-н Гаврил Ленков.

Гаврил Ленков: (От трибуната) Г-да народни представители! За четвърти път вече на това Народно събрание е предоставено да даде преценка върху генералните линии на нашата стопанска и финансова политика. Трябва да признаем, че това става днес при изключителни обстоятелства, при обстановка на външно напрежение, която създаде войната, бушуваща из цял свят.

Макар и невоюващи, ние носим всички последици на тази война, като частца от европейската общност и като брънка от веригата на безбройните стопански лишения, ограничения и страдания, които създаде тази война. Но ако днес, преди да сме в активна и пряка война, ние понасяме мъчно лишенията и стопанските ограничения, и ако чувствуваме стопанското положение на страната като достатъчно стабилно, то всеки от нас си поставя въпроса: какво би станало, ако утре българският народ бъде призван в една пряка и активна война и дали тогава туй стопанско разстройство, на което

сме свидетели днес, няма да вземе такива размери, щото да загрози съществуването на нашата държава? Ние си поставяме въпроса: ако днес продоволствието на населението не е задоволително, ако разпределителната система не е правилна и справедлива, ако днес липсват сурови материали в достатъчно количество за нашата индустрия и за частната консумация, ако ние нямаме днес бърз и сигурен транспорт по нашите железни, шосейни и водни пътища, какво би станало утре, когато работната ръка би намалела значително, когато суровите материали ще бъдат заангажирани изключително за нуждите на войната, когато, не дай Боже, ще бъдат прекъснати железопътните възли и съобщения и когато гражданското население ще бъде принудено да понася далеч по-големи жертви от тия, които понася днес вследствие на разбойническите нападения на противника над столицата и другите градове на България?

Този въпрос, г-да народни представители, е твърде неприятен и песимистичен, но затова именно ние трябва да го погледнем право в очите и да му дадем отговор — не отговор, а разрешение, за да не осъннем утре неподготвени, разнебитени и смутени и да се не чудим откъде да започнем и какво да предприемем. С други думи, ние трябва да се занимаем и разрешим извънредно бързо въпроса как да организираме нашето военновременно стопанство.

С най-голямо внимание ние изслушахме оня ден изчерпателното изложение на нашия уважаем министър на финансите и министър-председател и нека признаем, че това изложение ни твърде много обнадежди, като възстанови вярата у нас, че каквито и превратности да настъпят, каквито и затруднения да дойдат, българската държава, българският народ ще намери достатъчно сили и средства да се справи с всички затруднения и с всички изненади, които биха настъпили. Картината на нашето стопанско и финансово положение, така както той я нарисова, действително буди оптимизъм. Нашият капацитет и по данъчното бреме, и по заемите не е изчерпан. Ние имаме още непокутирани резерви. Бюджетните тежести у нас на глава са най-малко сравнително другите държави, паричното обращение е също най-малко, националният доход е пораснал и т. н.

Но все пак, въпреки тези добри симптоми, нашият министър-председател е сериозно загрижен, главно поради неизвестностите, които носи утрешният ден — неизвестности, които го накарала да сравни военновременния бюджет с едно уравнение с две неизвестни. Едното неизвестно, каза той, се отнася до това, че не се знае какви непредвидени разходи може да се наложат на държавата и второто неизвестно е неопределеността на цените.

Наистина стопанството днес на всички страни се характеризира с повишено потребление, липса на сурови материали, увеличено парично обращение, увеличени цени и като следствие от всичко това — увеличено промишлено производство, и то неравномерно в различните промишлени клонове.

Основните начала следователно — като се има пред вид току що казаното — върху което трябва да се сложи и да се изгради военновременното стопанство, са: първо — предварително частно и обществено запасяване; второ — разпределителна купонна система и трето — строг контрол на цените на производството и на вноса.

По първия въпрос — общественото и частното запасяване — ние сме зле. Ние нямаме още преди започване на войната достатъчно

предвидливост, нямаше определена и ясна линия, като дълго време и след започване на тази война се лутахме между частното и общественото запасяване, незнаейки кое да възприемем. И имаше време, когато изпаднахме дори в комично положение, като се опитвахме частното запасяване да го направим общественото. Колкото се касае до общественото запасяване, доколкото го имаме, то е или недостатъчно или случайно зависещо от една добра или лоша реколта.

В това отношение ние трябва да признаем, че сме пропуснали добри моменти още преди избухването на войната, доскоро, та дори и по-късно, тъй като ще ни днес. Ние като че ли не стъпваме да използваме моментите. Поради девизни или ценови съображения, или поради липса на достатъчен поток на частната инициатива, не можахме и не можем все пак да се снабдим с някои сурови материали, които днес са от жизнена необходимост. Сега ни става ясно, че във военното време парите са нищо пред наличното разполагане с известни стоки, че дори и златото е без стойност пред удовлетворените нужди от кожи, памук, вълна, каучук, петрол и пр. Нека признаем, г-да народни представители, че в това отношение ние действително пропуснахме добри моменти, а сега е вече твърде късно да се поправим пропуснатото.

По моето разбиране ние в това направление сега можем да приемем и извършим само едно, а именно: по-малко да се лутаме в търсене на нови източници и възможности и по-широко да използваме и подоборим съществуващите производствени обекти. На този въпрос след малко ще се върна.

Другите две основни начала, върху които трябва да се сложи военновременното стопанство — които, както казах преди малко, са разпределителната купонна система и строгият контрол на цените на производството и на износа — имат извънредно важно значение за правилното функциониране на военновременното стопанство. Трябва да признаем обаче, че те неправилно са приложени у нас. Причините за това са многобройни, сложни и обективни. Повечето от тях са действащи извън нашата воля и желание. Явно е, че желаното ниво на цените днес не може да се поддържа чрез постепенното пускане на стоки на пазара от наличните запаси, по простата причина, че такива липсват, както казах преди малко. Това е възможно само при едно либералистично стопанство, където действа принципът laissez faire, laissez passer, където животът се направлява от класическия закон за търсенето и предлагането, най-важният при мирновременната обстановка.

През войната обаче стопанството на всяка страна може да се запази само чрез една цялостна политика на дирижиране. Намесата на държавата в стопанството във всички страни не е еднаква. Тя се изразява по един начин в индустриалните страни и по друг начин в земеделските страни. Ние сме свикнали често пъти да сочим за пример в това отношение Германия, забравяйки, че стопанската структура на Германия е съвсем друга, че Германия е предимно индустриална страна, че в Германия — според сведенията, които дава д-р Свраков в годишника на Държавното висше училище, том III — през 1935 г. е имало 1.900.000 промишлени заведения с ангажирани в тях 9 милиона работници, които с членовете на техните семейства представляват значителна част от германския народ. Ние забравяме, че още преди войната в Германия имаше крупно запасяване, че произведенията на земеделското производство се насочваха и се насочват към обществените централи и кооперации и че там има едно добро чиновничество. Германия дълго време преди войната чрез своя авторитарен режим се подготви за една цялостна война, като въведе пълна автаркия.

У нас положението е съвсем друго. Нито едно от тези условия не са налице. Ние сме предимно земеделска страна. Въпреки големия импулс, който получи индустрият ни през военните години, все пак тя си остана на заден план, недостатъчно развита. И затова у нас системата на контрол мъчно може да обхване трите процеса: производството, разпределението и консумацията, защото земеделското производство у нас е пръснато и разпределено между стотици хиляди производителни стопанства, поради което контролът върху производството и цените е труден и почти невъзможен. Затова у нас не можа да се установи едно напълно дирижирано стопанство.

Сега, уважаеми г-да народни представители, при тази стопанска структура какво все пак може да се направи, за да се уравни живото, да се установи правилно съотношение между приход и цени, и как може да се установи поне една относителна стабилност на цените и на националната монета? Всичко това е въпрос преди всичко на една добра стопанска политика, която ще роди добра финансовата политика.

Но как можем да създадем стабилни цени? Този въпрос се предпоставя от друг въпрос, а именно: каква е зависимостта между цените и националната монета? При либералистичното стопанство, щом има стабилна монета, ще има и стабилни цени. Стабилна монета по-рано значеше: известно количество злато. Днес всички държави се откъсват от златните девизни режими и при намесата на държавата в стопанството тази връзка постепенно се разкъсва; днес нестабилни или увеличени цени не значи вече нестабилна монета. Иначе как бихме могли да си обясним факта, че Германия преди войната изразходва за своята военна подготовка над 100 милиарда марки, което е равно или е даже повече от златото на целия свят, на стойност 30 милиарда долара? Затова именно германският министър на стопанството, д-р Функ, бе заявил, че покритието на германската марка, това е трудът на германския народ. Затова именно и в своето експозе нашият министър на финансите се позова няколкократно на труда на българския народ, на който той най-много разчита, за да може да се справи с големите затруднения, които предстоят. Въпросът се свежда следователно до по-интензивен, до по-смислен, до по-целесъобразен труд, т. е. до по-голям доход. И там трябва да

се търси разрешението на току-що поставените въпроси за стабилизиране на цените и националната монета, след което вече следва на втори план въпросът за правилното разпределение на националния доход и правилното му използване за консумация, за данъци и за спестовност. Нашият национален доход, според както ни съобщи министърът на финансите, се е увеличил с 40% през настоящата година — от 118 милиарда на 168 милиарда. Това се дължи на добрата реколта и на увеличението на цените. Той намира все пак, че националният доход у нас не е достатъчен; и това е абсолютно правилно, щом като се пада по 18.770 лв. на глава.

Как е разпределен този национален доход у нас между тези три фактора — консумация, данъци и спестовност? Според дадените от министъра сведения, само за данъци се пада по 164 швейцарски франка на глава. Поставено това данъчно бреме в съответствие с националния доход, то не е голямо. Но като се признава от нашия министър на финансите, че националният доход е недостатъчен за едно сполучливо съществуване, трябва да признаем, че това данъчно бреме все пак се явява обременително. Данъчното бреме е въобще увеличено в сравнение с миналата година, макар това увеличение да не е особено чувствително; но то е естествено вследствие на увеличението на националния доход. Среда това увеличение на данъчното бреме не може да се реагира, г-да народни представители, но срещу системата на облагането има какво да се каже. С оглед на алюзията, която направи вчера г-н министърът на финансите, че при непредвидените извънредни разходи за 1944 г. — а те сигурно ще легнат върху данъците главно — ние трябва да очакваме ново увеличение на данъчното бреме, положението може действително да се влоши. Ето защо данъчното облагане не бива повече да се увеличава процентно, защото това може да се отрази зле върху стопанската политика на страната, а увеличението на данъчните постъпления трябва да дойде само по пътя на увеличеното производство. Повече захар — повече акциз, повече сол — повече акциз, повече ориз — повече акциз и т. н. и т. н. Затова именно ние трябва да застъпим ония данъци, които засягат печалбите и които не се калкулират в цените на предметите. С това не искам да кажа нещо против увеличението на акцизите, особено върху тютюна, спирта, както и върху предметите из областта на лукса — което се отразява наистина върху цените — които са едно от най-сигурните приходни пера на държавата, а само искам да подчертая, че новото увеличение на данъците, което ще дойде, в никой случай не трябва да засегне артикулите от първа необходимост. Искан от друга страна да обърна вниманието ви върху големия смисъл и социална справедливост на закона върху военновременните печалби, който, според дадените оня ден сведения, е дал незадоволителни резултати — 280 милиона лева за 1942 г. и 800—900 милиона лева за 1943 г. Ние имаме някога така наречения подоходен данък, който се компрометира. Наскоро се въведе данъкът върху оборота, който има това преимущество, че постъпва веднага, но се събира и при печалба и при загуба; а сега паралелно с този данък днес дойде и данъкът върху конюнктурните печалби. Тези печалби, г-да народни представители, у нас са големи. За това свидетелствуват многобройните акционерни дружества и о. о. дружества, които днес са на мода, които се занимават главно с внос, износ и транспорт, и многобройните частни фирми, боравещи всички днес с една дейност, при която не се губи във военното време. Благодарение на военната конюнктура те реализираха крупни печалби. Но за голямо удивление, под една или друга форма тези печалби биват укривани от облагане, поради което се получиха и тия печални резултати. Нашият колега Марин Тютюнджиев вчера, засягайки този въпрос, изказа едно учудване: защо тези конюнктурни печалби ги гоним чрез този специален закон за облагане, когато можем да не ги дадем? Той каза: „Дадени са тези конюнктурни печалби, държавата ги даде“. Да, даде ги държавата, но мислята ми е, че точно защото дадените конюнктурни печалби се укриват. Министърът на финансите завчера ни посочи начините, способите, по които става това укриване. Но аз задавам въпроса: щом като нему са известни тези начини, защо не са взети достатъчно сериозни мерки, за да престанат тези злоупотребления? И аз мисля, че ако турим в действие един добре подготвен апарат от 150 души, за 1944 г. ще постъпят не 800 милиона, а 2-3 милиарда лева, които ще отговарят на действителните конюнктурни печалби у нас. Можем ясно да си представим какво огромно значение би имало едно такова постъпление в уравнилния фонд за стабилизиране цените на известни артикули. А тези постъпления биха могли да отидат и за посрещане на редовни и извънредни нужди на държавата.

Г-да народни представители! Чрез данъци сега ще се изтеглят от стопанството банкноти в размер на 24.638.200.000 лв., а ще платим за разходи по редовния бюджет 21.226.490.000 лв., като 3.411.710.000 лв. ще останат за извънредни разходи — плащане на стари задължения по кредитни доставки от миналото, падежите на които не са настъпили. Така с тая разлика ще се намали банкнотното обращение, тъй като тая сума ще отиде направо в емисионния институт. Българската народна банка, за изплащане главно боновете по военните доставки.

Причинното обращение сега, според дадените ни сведения, е 130 швейцарски франка на глава, т. е. над 20 милиарда лева, а може би около 25 милиарда лева. През 1939 г. то е било 4 милиарда, сега след изплащането на тези 3.411.000.000 лв. извънредни разходи, които отиват направо в емисионния институт, с тая сума ще се намали причинното обращение. Причините за увеличението банкнотното обращение са известни. Но въпроса за причинното обращение аз го засягам, все с оглед на поставените въпроси за контрол и за заздравяване на цените, като едно важно условие за военновременното стопанство. Банкнотното ли обращение влияе на цените или обратното — цените влияят на банкнотното обращение? В либералистичните

стопанства увеличеното банкотно обращение не може да не влияе на цените, но в едно направлявано стопанство цените влияят на банкното обращение: високи цени — увеличено банкното обращение, трябва повече пари. Но щом като това е така, аз се възползвам от заключението на нашия министър на финансите, че банкното обращение у нас е най-малко в сравнение с другите държави, за да направя заключението, че ние можем тогава — щом като то не е достигнало до своята кулминационна точка — да увеличим някои цени, главно на земеделското производство, без риск, че може да се увеличи това банкното обращение, от което пък увеличаване на тези цени ще последва стабилизирането на всички цени. По този въпрос аз след малко ще се върна и ще се мотивирам.

В своето експозе уважаемият финансов министър, наред с труда, въздигна като най-голям фактор и като едно голямо упование на бъдещото силно увеличената спестовност. При незадоволителен национален доход, увеличена спестовност! Това звучи малко парадоксално, г-да народни представители, но така е. То иде да покаже само, че тая увеличена спестовност е за сметка на незадоволени елементарни, материални и културни нужди на дребните съществувания, отгдето спестовността черпи най-много. И това аз си го обяснявам не с излишна покушателна способност на гражданите, а с невъзможността да се изразходват дребните спестявания за насъщни потреби поради липса на материали от първа необходимост. Селянинът, занаятчият, дребният търговец няма какво да купят със своите пари и затова тези пари отиват в спестовни влогове. Ето защо такава засилване на спестовността не е много радостно, но то е полезно за финансирането на държавата и най-важното то е оградно, защото говори за голямо доверие на народа към държавата. Благодарение на тая спестовност държавата все още не бърка в касата на емисионния институт за подхранване на бюджета и дългът й към Българската народна банка не е порастнал. И заемите на държавата от Българската земеделска и кооперативна банка са също срещу частната спестовност. Благодарение на тая спестовност нашето акционерно дело е стигнало до 6 милиарда лева основен капитал, кооперативното дело — над 2 милиарда и 200 милиона лева дялов капитал и над 1 милиард фондове, а застрахователното дело е надхвърлило 5 милиарда лева застрахован капитал. С право следователно финансовият министър за в бъдеще разчита на спестовността наред с големия и основен фактор — труда на българския народ.

Г-да народни представители! При това положение на въпроса за данъците, паричното обращение и спестовността ние виждаме бюджета за 1944 г. технически великолепно построен: приходи искрени и реални; повече от сигурно е, че ще постъпят; равновесието между приходите и разходите също е сигурно. Разбира се, нашият национален доход ще бъде стабилизиран; а това ще зависи от добрата или лоша реколта — това е така за всички страни, където индустрия и земеделие са неравномерно развити.

В тазгодишния бюджет имаме същата прегледност, системност и пълнота, както в бюджета за изтеклата година. Приходите са правилно преценени. Както и да погледнем на тях, било по така наречената автоматическа система, която държи сметка за приходите от предшестващата година, било по генетическата метода, която взема средната аритметична за последните три-пет години, и в единия и в другия случай приходите по този бюджет са правилно изчислени и важно е, че постъпленията им са сигурни. Трябва да се признае, че новият бюджет ще отиде в по-голямата си част за консумативни употреби; но иначе не може и да бъде, като се имат пред вид времената, които преживяваме. Ние трябва да дадем преднина на всички разходи, свързани с най-върховите интереси на държавата, главно националната отбрана, а всички ония, които могат да бъдат отложени, да останат на заден план. Днес, когато нашето внимание изцяло трябва да бъде погълнато за създаване на здрав вътрешен порядък и силна армия, от което зависи и нашето съществуване, бюджетните средства на държавата трябва да се насочат главно в тая насока.

Но, г-да народни представители, ако при съставяне на настоящия бюджет не са спазени всички правила, които предвижда чаклата „бюджет и публичен кредит“, то от това не следва, че големите и сложни задачи на управлението са изпълнени, защото преди всичко бюджетът като един правнополитически акт от първостепенна важност, не е само изчислени и уравнения, а е повече директива и заповед за стопанско управление. И затова нека го разгледаме сега от тая гледна точка.

Първата и главна директива на този бюджет, след направените констатации дотук върху стопанското и финансово положение, е, както казах преди малко, максимално повишение на добива, възможно най-голямо национално производство по пътя на максималната рацionalíзация на родното стопанство и използване целия производствен капитал на страната. Втората — справедливо разпределение на производството, за да се възстанови вярата у народа. И третата — устойчиви цени и ефикасна борба с черния пазар.

По въпроса за засилване производството малко има да добавя към това, което казах. На първо място в това отношение най-главна е ролята на земеделския труд. Защо да не може да се увеличи добивът на декар земя? Защо да бъде 150 кг. на декар у нас, а в Германия 270 кг., в Белгия — 310 кг., в Дания — 350 кг. и т. н.? Тук имат думата вече нашите агрономи и специалисти, които трябва да се отдадат на по-голяма практическа дейност, отколжото на словесни проповеди и бюрократически нареждания по въпроса за засилване на нашето производство. Нашето земеделско стопанство е дребно — от 885.000 земеделски стопанства 559.000 имат средно по 23 декара. То е равно на 13.000.000 декара.

Панайот Станков: Точно затуй не може да има и това голямо производство.

Гаврил Ленков: Ще кажа как трябва да се борим срещу това разпокъсване. То е разпокъсано на 5.207.000 парчета по 2½ декара средно всяко едно, а 326.000 стопанства притежават 30.555.000 декара земя, равна на 6.655.500 парчета, по 4.6 декара средно всяко парче. Срещу това разпокъсване на земята трябва да се вземат съответните мерки. И те са следните: първо, да се насърчи комасирането на земята, за да намери по-широко и рационално употребление машината и, второ, да се реформира нашето наследствено право, като се ограничи наследяването по женска линия чрез обезщетяване женските наследници от специален поземлен фонд.

Но засилването на производството на първо време трябва да стане по пътя на една ревизия на цените на земеделското производство на базата на производствените разходи, вложения капитал и стойността на пласирания труд. Тия цени трябва да бъдат поставени в едно правилно съотношение. Не може 1 кг. слама да се плаща колкото 1 кг. царевича, 1 кг. вълна — колкото 1 кг. месо, 1 кг. сено — колкото 1 кг. жито и пр. и пр.

Особено важна необходимост налага днес да се насърчи друга една голяма отрасъл на земеделското производство, — Това е скотовъдството, което трябва да се импулсира в максимални размери. Нашето скотовъдство от ден на ден запада и днес се явява въпросът как би могло да се попълни броят на добитъка, който отива за консумация на населението и на армията, защото броят на добитъка непрекъснато намалява. Как можем да подсилим нашия земеделски стопанин в това отношение? Само в две направления: първо, като му осигурим фураж за храна на добитъка и при изземване на зърненото производство му се остави достатъчно количество за птиците и добитъка и, второ, кт) се дадат справедливи цени. Едно увеличение на цените на земеделското производство не представлява голямо затруднение, нито риск, защото такова увеличение значи увеличение на самото производство, значи по-големи постъпления в държавна и косвени данъци, значи увеличение на паричното обращение, значи и по-голямо изтегляне едновременно на банкноти от стопанството и поставянето им на разположение на държавата.

Но увеличението на добива вследствие увеличение цените на земеделското производство предполага поставянето им в зависимост и съотношение с тях, както и затвърдяването на цените на всички останали артикули и правилното разпределение на последните. Тая задача днес е предоставена на Главното комисарство на снабдяването, отделението за цените при Министерството на търговията и Главното комисарство на военновременното стопанство, като върховен орган, създаден да съгласува ролята и функциите на всички институции, натоварени с подобни задачи. Може би поради късото време, откак функционира това комисарство, аз не виждам още ползата от него. Все още не може да се разбере откъде започва и где свършва неговата дейност и главно, като е Комисарство на военновременното стопанство, какво е отношението му към органите и институтите у нас, които се грижат за снабдяването на войската, които си имат отделно ръководство, отделни задачи и отделна дейност. Мене ми се струва, че докато това комисарство не обхване разпределението и снабдяването не само на гражданското население, но и на войската, няма да се постигне желаното единство, хармония, справедливост и планомерност в снабдяването.

От само себе си се разбира, че при една толкова важна и огромна задача на това комисарство, начело на същото трябва да застане човек с общопризнати способности, голям стопанозед и още по-голям общественик и политик.

И така, г-да народни представители, при засилено производство, при правилно и справедливо разпределение, заздравяването на цените ще дойде по-лесно, особено ако произведението на селяните се насочат към кооперациите и обществените централи. В такъв случай и борбата с черния пазар ще стане по-ефикасна, особено като се изключат множество артикули, които не са от първа необходимост, от всякаква контрола и режим, а бъдат контролирани само главните и от жизнено значение артикули. Днешната система в това отношение е много сложна и човек не може да се ориентира всред тоя грамаден лабиринт от нормировки на безброй много предмети, някои от които твърде маловажни, при което положение борбата с черния пазар се още повече затруднява.

Г-да народни представители! Като говорим за увеличение на производството и за правилно разпределение на националния доход, без да щем, пред нас изпъква с всичката си деликатност, сложност и паритивност въпросът за материалното положение на чиновниците. От известно време насам с доста голяма упоритост се провежда от страна на правителството желанието да не се увеличава повече чиновническия апарат и това отчасти поне е постигнато. Но отпреди още нашата бюрократична машина така е нагласена, че заангажира голям брой чиновници. От 104.000 чиновници през 1938 г., сега са увеличени на 178.000 ведно с броя на мобилизираните. Това ще рече, че на по-малко от 50 души от населението на обединена България се пада по един чиновник — процент, който не знае дали съществува някъде другаде. За тая година само, според сведенията, дадени от г-н министъра на финансите, имаме увеличение с 10.000 чиновници — увеличение наистина необходимо и неизбежно. По-малко, но по-добре възнаградени чиновници — това е желанието на всички. По-добре възнаградени, но по-добре подготвени и по-приобщени към държавата чиновници — това е пък мечтата на всяко управление. Но у нас нито едното, нито другото е постигнато. Чиновничеството е многобройно, но това все още само по себе си не би било голяма беда, ако бе добре възнаградено. В такъв случай то сигурно би било и на по-голяма висота, отколжото е днес. Средната чиновническа заплата у нас е абсолютно недостатъчна да осигури на чиновника едно сносно и честно съществуване, а пък положението на многобройните дребни чиновници е плачевно. Няма нужда от доказателства, всички виждаме и чувстваме това еднакво. Правителството най-добре го знае, а особено нашият уважаем министър на финан-

сито. Та затова именно и толкова много усилия се направиха за подобрене материалното положение на чиновниците, като се дадоха и дават праматни суми за подобрене чиновническите заплати в формата на добавки за семейно положение, за поскъпване на живота, извънредни заплати и пр. Мерките, които правителството иска да вземе сега все в това направление, са повече от похвални. Това говори за голяма и сериозна загриженост. И нека се надяваме, че тези мерки ще дадат добри резултати. Ние трябва само да съжаляваме, че тези мерки не бяха взети още преди година-две, за да почувствува днес, в този момент, чиновническото резултатите от тях. Те се изразяват главно в снабдяването на чиновниците и членовете на семействата им с артикули от първа необходимост — храна, облекло и топливо на по-ниски цени и на срочно изплащане чрез специалните чиновнически кооперации и междуведомствен комитет; осигуряване на квартири, безплатна медицинска и зъболекарска помощ — за която цел държавата ще постави на разположение кредит в размер на 500 милиона лева. Нищо не може да се възрази на тия мерки, които възнамерява да вземе правителството. Полза от тях сигурно ще има. В това вярвам, че никой не се съмнява. Тези мерки обаче, според както заяви министърът на финансите, ще засегнат само чиновниците в по-големите градове. Вярно е, че положението на чиновниците в големите и по-малките градове не е еднакво в някои отношения, но от ден на ден то се почти изравнява. Наемите днес в много от малките градове поради спирането на строежите са по-скъпи дори от тия в столицата, хранителните продукти също, а мюлките за обувки и облекло, положението там е още по-лошо.

Трябва, г-да народни представители, следователно правителството да помисли как да се приложат изброените мерки за всички чиновници. Но нека би бъде позволено, г-да народни представители, да изкажа едно голямо съмнение, че с така посочените от уважаемия министър на финансите и разгласени вече мерки ще се разреши сложният и болезнен чиновнически проблем радикално не, но поне задоволително. Резултатите от така взетите мерки ще се почувствуват след продължително време, защото тук е въпрос на една доста голяма организация, която иска време, а най-важното работата пак ще опре до някои артикули, които сигурно комисарството не ще може да набави в задоволително количество и чиновникът, в голяма нужда, ще трябва да ги потърси там, където скъпо, но сигурно, за голямо съжаление, се намират тия продукти. После въпросът над въпросите днес за днес (е как да преживее чиновникът, как да си заплати наема, който дължи, как да купи някоя дреха за децата си за празниците и пр. и пр. — нужди големи, нужди неотложни).

Аз мисля, г-да народни представители, че докато чиновническата заплата не се постави на базата на един екзистенц-минимум, необходим за съществуването на чиновника при днешните условия на живот, този проблем ще си остане все така открит и болезнен. Само тогава ще имаме чиновничество добросъвестно, работоспособно и присъщо към държавата.

В заключение на всичко казано дотук може да се каже следователно, че при засилване производството, главно земеделското, от което самс по себе си следва и засилване и на индустриалното; при максимално напрежение на това производство, при повишена популателна способност на производителя по пътя на ревизия на цените на земеделското производство, а оттам и на чиновническите заплати и на работническите надници на базата на един екзистенц-минимум — ще се установи по-голяма хармония между цени и приходи, нашето стопанство ще заякне и в такъв случай бюджетните тежести — редовни и извънредни — ще бъдат по-лесно поносими.

Г-да народни представители! Това са големите, сложни болезнени въпроси из областта на нашата финансова и стопанска политика. И аз намирам, че тези въпроси днес са по-важни, отколкото много конкретни политически проблеми, които случайно вчера, пък и при отговора на троеното слово, бяха засегнати тук в Народното събрание. Аз например мисля, че тези въпроси са по-големи, отколкото въпросът за регентството, който, случайно или не, вече няколкократно се човърка тук и на други места. Аз намирам, че този въпрос не бива повече да занимава особено нас, Народното събрание, че той е окончателно изчерпан по пътищата, които ни сочи конституцията, и че повече да се говори по него, да се обсъжда и критикува е твърде опасно. В моменти, когато говорим за единство, за силност, това становище, което Народното събрание, българският народ взе по въпроса за регентството, не е едно обикновено пославление, което да може да се обжалва, което да можем да измениме, да коригираме и да допълняме. Въпросът е решен. Тоя въпрос не съществува за нас и повече не бива да се човърка, защото туй може да доведе до печални последици и раздвоение долу сред нашия народ, който не се интересува от тоя проблем. Това ние всички знаем.

Тези въпроси от областта на нашата финансова и стопанска политика, които аз зачехнах, без да е по силите ми да им дам идеално разрешение, защото са много сложни, много парливи, много трудни, изважам, че трябва да ангажират повече нашето внимание, отколкото другите, политическите проблеми, които се нахвърлиха тук, какъвто е проблемът за обществената сила, който не зрее от вчера и от днес в нашето съзнание, но с който, нека се признае, в тия моменти едва ли има място, едва ли е полезно сега от трибуната на Народното събрание да се занимаваме. Не можем да се занимаваме сега с въпроса за обществената сила — дали да я строим отгоре или отдолу, когато толкова много големи и жизнени проблеми хлопнат на вратите на българската общественост. Този въпрос може да се остави за по-благоприятни времена, каквито сигурно ще дойдат. Обществена сила не се създава така лесно. Предпоставките за нея са многобройни. Моментите са много деликатни и трудни. Вътрешното положение днес на България не позволява да пристъпим към конкретното, реалното разрешаване на този проблем и затова той трябва да се отложи.

Не толкова голям и важен беше въпросът за апологията, която се направи на нашата конституция. Също така и тоя въпрос за формите, за духа на конституцията и за приложението на нашия основен закон ще се отложи. Не е време днес да се занимаваме с конституционни проблеми и с формите на конституцията. Защото ние днес можем да управляваме и управляваме само в духа на тая конституция. Ако речем да приложим нейните форми, аз не знам какво би станало с нашата държава. Нашата конституция е правена в остроконни времена, когато над въздушните простори не са летели неприятелски изстребители, когато не са бродили разбойнически банди из балканите. Тя е правена в едно романтично и спокойно време и затова ние днес няма защо да правим много голяма апология на конституционните форми и да пледираме за ония свободи, които конституцията дава, но които ние днес не можем да дадем в интереса на българската държава. Аз бих си представил какво значи днес свобода на мисълта, свобода на събранията, свобода на организациите. Какви последици би имало всичко това за нас, картината е твърде ясна. И в такъв случай, ако тия свободи биха били дадени, най-малко в нашата общественост биха имали влияние и надмощие тия, които правят днес най-голямата апология на формите на българската конституция.

Уважаеми г-да народни представители! Във връзка със стопанската и финансова политика на страната би могло да се засегне и нашата външна и вътрешна политика. По тия въпроси ние се изказахме по отговора на троеното слово. Но вътрешната политика и стопанската политика са в тясна, неразривна връзка и затова все трябва да се кажат няколко думи и за тях.

По външната политика какво би могло да се каже? Тя е извънредно ясна за нас, за целия български народ. Нашата външна политика не съдържа никакви шовинистични настроения, настроения, каквито бяха присъщи на външната политика на бивша Югославия. Няма елементите на една империалистична експанзия. Тя е скромна и ясна. Какво цели тя? — Тя цели да осигури обединението на българския народ. В кои земи? — Българските земи, земите, които са оросени с кръвта, с изобилната кръв на българския народ. За справедливостта на нашата кауза, за справедливостта на нашите национални идеали има ли нужда от доказателства? Те са безброй, те се признават и от нашите най-големи противници. Но, г-да народни представители, все пак утре, когато ще се сложат въпросите на зелената маса, на нас ще ни искат доказателства, нека бъдем уверени в това. И ако не бъдем в броя на победителите, с нас ще постъпят тъй, както постъпиха през 1918 г. Чувството на справедливост, справедливостта, правдата въобще ще изчезнат. Тя въобще никога не е съществувала при разрешаването на международните конфликти, и пак ще диктува силата. Нашият стремеж днес следователно е да излезем чрез нашата външна политика благополучно, за да се намерим утре в реда на победителите, да подпомогнем с всички средства победата. Но тази победа безспорно не зависи от нас. Тази победа зависи от много случайности, от много изненади, които всеки ден ни носи. Ние следователно, застанали на становището да реализираме, да осъществим обединението и да запазим ония земи, които днес ни принадлежат, ще следва да водим една външна политика много внимателна и да се съобразяваме с всекидневнаменяващата се обстановка. Нашата външна политика следователно трябва да бъде нащрек. Ние, при едно такова становище по външната политика, не можем никога да се откажем от нашите национални идеали, дори да загинем. Ние не можем да изпълним ония тъмни и гнусни внушения, които ни идат от радио Лондон и от неприятелската пропаганда, да дръпнем нашите войски към старите граници на царството и да се откажем от нашите национални идеали. Защото тези земи не са за нас жизнено пространство, те са нещо повече от жизнено пространство. За нас те са плът от плътта ни и кръв от кръвта ни. И за да ги имаме в пределите на нашата родна държава, ние ще се борим с всички средства, дори да загинем. Но за да подпомогнем победата, която единствено ще доведе до осъществяване на нашите национални идеали, г-да народни представители, на нас днес ни са необходими една силна армия и един сплотен и въздушен народ. Силна армия! Ние трябва да я създаваме всеки ден. Един милион български щикове могат да респектират всекиго, стига тия щикове да се държат от здрави ръце и стига зад тях в унисон да тупят сърцата на храбри, доблестни и самоотвержени мъже.

Тази войска ще изпълни дълга си. В това нека не се съмняваме, защото ние виждаме прояви, които ни изпълват с гордост днес. Това са проявите на нашите окупационни отряди в Сърбия, това е подригът на нашите летци из въздушните простори на България, които само преди няколко дни сътвориха епопеята на българските самураи.

Ние имаме следователно всичкото основание да вярваме, че армията ще изпълни своя дълг.

Колкото до вътрешния порядък, до вътрешната политика, също така малко би могло да се пожелае още. Вътрешното спокойствие днес на страната е смутено от една шепа заблудени интелигентни и полуинтелигентни младежи, които смятат, че у нас е настъпило вече царството на анархията и болшевиизма. От ден на ден техните нападения стават все по-дръзки и по-дръзки. Нека не омаловажаваме тази опасност. Нека не забравяме, че това са действително една шепа хора, но една шепа хора през 1917 г. превзеха зимния дворец в Петербург и определиха съдбата на 180-милионния руски народ.

Трябва да се вземат ефикасни, бързи и строги мерки. Трябва да се обърне другата страница. Ние виждаме, че благородният апел, който прави правителството за разкаяние, като че ли не дава резултати и тези, които се разкаяха, като че ли се върнаха да прекорят само зимата може би и при първия повод ще отидат там, откъдето са дошли. В отговор на този апел на правителството ние виждаме засилване на нелегалното движение. Значи, ще трябва да се обърне другата страница и да се действува още по-строга, дори брутално.

Но нека признаем, че полицията единствено не може да се справи с тази опасност, а ще трябва за по-ефективна борба с нелегалното движение да се постави в услуга и в борба самият народ. Борбата срещу нелегалното движение най-добре ще я води народът. Как, по какви начини трябва да се организира това нещо, то е вече въпрос на правителството.

Д-р Петко Балкански: Да извади тефтерите!

Председател Христо Калфов: (Звъни)

Гаврил Ленков: Свършвам.

Г-да народни представители! Упражнението на бюджета за 1944 г. ще стане може би при още по-трудни обстоятелства, отколкото досега. Ние трябва да сме готови да посрещнем допълнителни извънредни бюджетни разходи и то в размери, които може да надвишават и редовните разходи. Нашите възможности, както се изтъква, не са изчерпани и затова ние с кураж и вяра можем да очакваме и по-големи затруднения, особено като имаме пред вид, че ръководството на нашето стопанство и финанси се намира в добри и сигурни ръце. От нас се иска само повече сплотеност, труд, вяра, сполучливост и мъжество. Това е най-силното ни оръжие днес и ако всички ние се въоръжим с него, нашето осяществено обединение няма да ни се вижда вече като един хубав сън, а като една жива и реалистична действителност. И тогава нека всички бъдем уверени, че великите идеали на о'Бозе почившият цар-обединител ще станат плът и кръв и той ще може спокойно да почива в своя царствен саркофаг там, в недрата на Светата Рилска обител. (Ръкоплесквания)

Председател Христо Калфов: Има думата народният представител г-н Димитър Илиев.

Димитър Илиев: (От трибуната) Г-да народни представители! Силата на образования човек е тази, че може свободно да си служи с речта и с думите. Но там е и неговата слабост, защото често пъти, желайки да украси мисълта си, я скрива така много, че с микроскоп трябва да се наблюдава и да се търси с дни какво е желал да каже. В днешните сериозни времена, г-да, когато съдбата на народите е поставена на карта, когато България изживява трагични дни, когато българският народ се подготвяла за сериозни събития аз ще говоря по въпросите с езика на простия човек — открито, право и ясно. И ако ние можем въобще в тази Камара да кажем онова, което мислим, без лицеприятие и без желание да угодим някому, може би ще направим по-голяма услуга и на народ, и на държава и по-ценни указания ще дадем на онези, които управляват днес държавата.

Започвам направо. Г-да! Нашата външна политика има за постигане определени задачи, които са одобрени единодушно от всички български среди — постигането на нашите вековни национални идеали. Тия задачи са поставени още от нашите възрожденци, от жертвите, които дадохме за днешните наши стопански неуредици, български гробове, разпръснати по целия Балкан. Обаче външната политика е въпрос на възможности. Тя не зависи само от нас. Особено за една малка държава като нашата тя е наистина политика само на възможности.

Обаче в тази политика, колкото и малки и слаби да сме, ние трябва да спазваме няколко правила. Първо, ние трябва да я водим без всякакво увлечение, без всякакво пристрастие и най-важното без всякакви подлости, за да отговорим на честната мисъл на нашия народ. Нашият народ е трезв, спокоен, разсъдлив. Той не страда никога от увлечения и от страсти и той никога не се е показал подъл.

Но за да водим резултатна външна политика, за да можем наистина да пледираме нашата кауза пред света, ние ще трябва да имаме зад себе си един спокоен, един добре уреден дом. На първо място трябва нашето стопанство да бъде уредено, благосъстоянието на народа запазено и нашите производствени сили поощрени.

Колкото се касае обаче до стопанското положение на държавата, имаме няколко причини за днешните наши стопански неуредици. Първо, ние изпуснахме онова, което всеки предвидлив стопанин, когато настъпва зима, прави за своето семейство — запасяването на държавата. В предвоенните години 1938 и 1939 ние изпуснахме да запасим нашата държава, макар да знаехме, че войната изхабява много средства и много материали. Не я снабдихме с материали в достатъчно количество, макар да бяхме подсещани от маса стопански среди у нас, че запасяването на държавата е необходимо да стане в достатъчно количество за по-дълъг период от време.

На второ място, с отварянето на световната война ние не взехме мерки и не проявихме грижи да поставим под режим на разпределение всички стоки и дадохме възможност да се укрият много стоки, да се направи неравномерно частно запасяване от някои среди в по-големи количества и да останат ония, които не бяха предвидливи или които нямаха средства, незапасени, и днес да нямат никакви продукти.

На трето място, г-да народни представители, политиката на цените ни пречи в стопанската политика. Докато за всяка стока, внасяна отвън, се калкулират изразходваните средства и се предвижда печалба по специална таблица, за някои произведения на земеделския труд не се калкулира нито трудът, нито производствените разходи, нито каквато и да е печалба. И затова вчера един от ораторите по бюджета на държавата повдигна въпрос за повишение цените на някои земеделски артикули, които тази година не били засети в достатъчно количество. Ние отправяме ежедневно апели към нашето земеделско население за увеличаване на производството, но ние не правим нищо, за да задоволим земеделския производител с цените за неговите произведения, да го поощрим с тези цени, независимо от

волята на нашия селянин да работи и да даде за своята държава всичко, каквото може да даде в тия трудни времена.

Но и независимо от неговата воля държавата ще трябва да го поощри да произвежда, като му даде цени, които биха го задоволили и които са справедливи, съобразени с цените на продуктите, потребни на неговото производство и за неговия живот.

На четвърто място, пречка в нашето стопанско уреждане е бюрократичният апарат. Той също допринася твърде много за някои неуредици.

Г-да народни представители! Колкото се отнася до чисто вътрешната политика, тя е според мене най-важната и най-сериозната, към която ние ще трябва да пристъпим, за да бъде уредена. Погледите на всички са отправени към българското село. Министърът на финансите апелира вчера към него за средства и за производство. Всеки оратор в Парламента се обръща към него и го подканва да изпълни своя дълг. Армията чака от него войници, реквизиции, снабдяване. Градът чака хляб. Целият народ чака от българския селянин максимум усилия. Какво направихме ние за това село от 19 май насам? Г-да народни представители! Не забравяйте, че онези, които даде паролата за създаване на друг ред на нещата, различен от онези, който съществуваше до 19 май, отговори на народните тежжения, на народните разбирания за създаване на по-справедлив ред, за отстраняване на вредното и на опасното партизанство, на оня котиерен дух, който беше овладял политическите среди у нас и който беше омръзнал на самите политици. Ако на 19 май се издигна лозунг за създаване на нов ред, аз ви питам: с какво почувствува българското село от 19 май насам, че е изменено нещо от онова, което съществуваше преди? У нас и след 19 май, и преди 19 май не се направи разлика между селянина-стопанин, който влиза в политическата си организация, в Земеделския съюз, с желанието, събирайки свои единомишленици, да се бори за подобрене на своя бит, за бита на своето село и за уреждане на своята държава, и градския интелегент, който членуваше в същата организация и който отиваше там с котиерни и карьеристични подбуждения. Отношението на 19-майската и на последващата власт към тия две категории хора беше еднакво. Ако до 19 май се партизанствуваше в българското село, след 19 май започна нов род партизанство, което не е прекратено и до днес. Всички, които в миналото бяха членове на Земеделския съюз, вместо да бъдат прибраны около кметовете, да станат техни помощници, да им сътрудничат и в културната, и в стопанската дейност на селото, в стопански организации, в задруги, в кооперации, читалища и на други места, бяха смятани като карьеристи, като градски интелегенти, на които мястото не е в тия организации. С течение на времето тия хора бяха отстранени и изпъдени постепенно от общината, от задругата, от кооперацията, от читалището.

Ангел Сивинов: Това не е вярно.

Еню Клянтев: Не е така.

Председател Христо Калфов: Моля.

Димитър Илиев: Когато станете да говорите, ще кажете Вие как сте го разбрали. Така съм го разбрал, така ви го казвам. (Възражения) И аз наблюдавам, и вие наблюдавате.

Еню Клянтев: Криво си го разбрал.

Ангел Сивинов: Тенденциозно казано.

Димитър Илиев: Вярно е, г-да народни представители, че от някои среди на кооперацията се е правило партизанство. Но тези единични случаи не можеха да бъдат обобщени, за да бъде изпъден селянинът от стопанската организация, в която членува не по идейни съображения, а по чисто стопански съображения. И затова в резултат на една такава дейност, г-да народни представители, се яви следното: тези хора бяха отстранени от властта, те не можеха да проявят нищо в живота на селото, те не можеха да вземат участие нито в една стопанска или културна дейност, те бяха анатемосани. И затова не се чудете, че кметовете останаха да стърчат в селото с по един-двама от бившите партизани без всякаква връзка с това село, без да чувствуват пулса на селото, без да разбират неговите желания и неговите стремежи.

Г-да народни представители! За да видите, че това, което казвам, е истица, аз ще си послужа с един скорошен документ, от 11 декември 1943 г., издаден от една националистична организация, която претендира да обединява част от българската интелигенция и за която един наш колега вчера ни в клин, ни в ръкав, желайки да хвърли някакъв упрек срещу един от нашите регенти за неговата реч във Военния клуб, се застъпи тази организация да има свободна проява в българската държава. Това е окръжно № 85 на така нареченото „ратничество за напредъка на българщината“. 25 години правя политика. Може някои от вас да правят повече време. Заявявам ви, че не съм виждал нито един ратник и не знам никой друг, освен един Калпакчиев, който лежа навремето в затвора за разправия с някакъв еврей.

Един народен представител: Той не беше ратник.

Друг народен представител: Беше от „Родна защита“.

Димитър Илиев: Родна защита, легионери, ратници — аз не ги познавам. Тези хора, уплашени от срещата, която нашият министър-председател има преди известно време с двама бивши земеделци, в резултат на която се яви една конференция на тези земеделци, и за да не би евентуално от тия срещи и конференции да излезе нещо в полза на тия двама бивши земеделци, или някои техни дру-

гари да влязат във властта, уплашени да не би да бъдат изместени, са издали това окръжно, което, ако имате възможност да го прочетете един ден, ще видите дали съм прав, когато говоря това, или това е едно настроение в известни среди на българската интелигенция, което се проявява и в отношенията на управлението към известни среди на нашето село. Защото — не бива да се лъжем — до 19 май бившето земеделско движение имаше грамадно влияние в селата.

Нашият селянин, г-да народни представители, не е един немски селянин, един английски селянин, или един френски селянин.

Таско Стоилков: Беше се малко разпаднал след джентлеменските споразумения.

Димитър Илиев: Нашият селянин е интелигентен селянин, който има или син инженер, или братов син лекар, или роднина учител, или въобще някое учено момче, в средата на което той се движи. Нашият селянин, макар да са забранени политическите организации, промишлява върху политическия живот на страната. Той има мнение по всички въпроси. И когато се отнасяме към него, не бива да мислим за него, че е само земеделец-производител, но да знаем, че той е и издигнат политически елемент, който разсъждава много добре, може би по-добре, отколкото ние разсъждаваме по политическите въпроси.

Никола Василев: Кой е на противно мнение?

Димитър Илиев: Какво обаче застъпват в своето окръжно ратниците? Това е една организация, за която един депутат се застъпи да има свободно проявление. И желае да уязви бившето земеделско движение, той достигна до едно парадоксално заключение. (Възбуждения) В това окръжно те говорят и за вас, и за всички. Всички режат.

Обаждат се: Кой те?

Министър-председател Добри Божилов: Ратниците.

Един народен представител: Недейте им отдава такова значение, каквото нямат.

Димитър Илиев: „Дружбашината“, казва се в окръжното, „е календарно изчезнала“. Нека ви заявя обаче, че дружбашината въобще е изчезнала, защото дружбашина беше мътотът в земеделското движение, който с времето се утай и изчезна. Види се искат да кажат — Земеделският съюз. „И понеже е изчезнал, казва се по-нататък, то селата са под влиянието на марксистическата литература от XIX и XX век, подкрепена от един световен интернационал, мощно подкрепена от Съветския съюз и множество увлечени млади идеалисти и агитатори. Селската маса изцяло е в ръцете на комунисти и ратници“. И понеже вие сами казвате, че ратници няма, идвам до заключение, че цялата селска маса е комунизирана.

Обаждат се: Това не е вярно.

Димитър Илиев: Ще ви кажа, че не го вярвам. Но ето какви заключения вадят по-нататък в окръжното.

Димитър Пешев: Това е провокация.

Ангел Сивинов: Вие вярвате ли това?

Димитър Илиев: Защо нямате търпение?

Ангел Сивинов: Защото малко тенденциозно се изказвате.

Димитър Илиев: Казва се по-нататък: „Ако, казва, управлението ни дадеше възможност да развием нашите агитации, ние лесно можем да се справим с тези комунистични в селата и цялото българско село да мине под нашето знаме.“

Един народен представител: Блажени верующи!

Димитър Илиев: Аз моля правителството да направи следното: в един камион да качи тия хора — ще се хванат в него — и да ги прати по селата. Сигурно след един месец няма да има кой да пише такива окръжни.

Известно ви е, че те издадоха един позив по повод смъртта на покойния цар, в който изразиха същата скръб, с която този велик цар беше изпратен от целия български народ, но те не забравиха на другия ден, пред възможността, че ще изгубят пътя към властта, да му хвърлят един упрек и да кажат: „Напоследък дружбашината, която не съществува никъде в държавата, беше само едно софийско дворцово явление. А властта, която е въобще безкоренна, се опитва като един човек без крака да се хване на един нечестив призрак“. Това по повод срещата на министър-председателя с двамата бивши земеделци.

Гето Кръстев: Кой са те?

Димитър Илиев: Вие ги знаете. Говорили сте в болшинството за тях. (Смях)

Г-да народни представители! Ето какво мисли онова движение, което нарича само себе си „най-интелигентният кръг в България“, което се бори, съгласно позивите, които издава, за социално справедлива и национално мощна България, което, както от няколко дни се говори, щяло да се обедини с legioneri, pansnevci и не знам какви други, и това щяло да бъде един грамаден политически факт в държавата, който щял да обнадее българския народ.

Тия господа казват по-нататък: „Дружбашината дотам е безсилна, че тя не праща четничество, тя няма четници, няма шумкаджии, защото няма кого да прати“.

Г-да народни представители! Искам да изтъкна тези неща, за да подкрепя мисълта си, че към българското село имаше едно отношение подобно на това, което имат тези господа: че такива окръжни и такива позиви подхранват омразата между селото и града, когато вие сами констатираме, че в тези тежки дни и при тези неволи, които изживява градското население, то среща съчувствието, симпатите и състраданието на българското село. Ако бившите членове на Земеделския съюз не участвуват в шумкаджийството, то е, защото българският селянин е привързан към своята земя...

Таско Стоилков: Това е истина.

Димитър Илиев: Към своя дом, към своя труд, обича го, не желае да го напусне за никакви шуми, за никакви илюзорни идеали, на които той е чужд и на които той не желае да служи.

Таско Стоилков: Така е.

Димитър Илиев: Но понеже господа не желаят да признаят патриотичното чувство на българските земеделци, на бившите дружбашии според тях, те казват: няма дружбашии, защото не пращат никого в шумата. Ако нашият покоен цар, когото всички признават за велик, бе оплакан така, както никой народен водач не е оплакан, и изпратен с обща народна скръб, то беше затова, защото мимо тия господа, мимо всички, на които се зловидеше, успя през главата на всички политици да стигне до сърцето на българското село и да го направи върна опора на короната и на държавата.

Таско Стоилков: Те може би са позлатени патриоти.

Димитър Илиев: И ако вчера един от нашите колеги говори, че сме изгубили време да опитомяваме вълче, което може да е отчасти вярно, аз ще прибавя: ние изгубихме доста време и много охранихме някои псета, та побеснях и започнаха да хапят и да лаят чорбаджията си, и те са от рода на тия господа, които пишат такива позиви.

Таско Стоилков: Значи, пак дойдохте на моето — позлатени патриоти.

Димитър Илиев: Г-да народни представители! Отрекохме старото. Създадохме ли нещо ново? Защото оня, който събаря, се приготвя да гради, той не остава в развалената къща, той не остава в нещо, което вече е отредено. Създадохме ли режим със здрава идеология и с нейните апостоли? Ако днес е кмет, е с режими. Ако утре, по една или друга причина законна, бъде отстранен от кметството, става опозиция.

Ангел Сивинов: И в миналото беше така.

Димитър Илиев: В миналото беше така, ама нямаше къде да отиде, пък сега има шумата — отива нататък. Стои министър 4 години, 3 години, 2 години, управлява държавата от името на режими. Махнат го от министерското място по държавни съображения, става опозиция и критикува вътрешната и външната политика на правителството.

Никола Василев: Има ли такива случаи? Кажете конкретно.

Димитър Илиев: Вие сте говорили за тях в болшинството. Г-да народни представители! Режимът не създаде нищо. Режимът руши сам себе си. Режимът, не знай по какви причини, не желае да разбере, че подрива всички устои, на които седи, ако не се приеме тезата на ратниците, че въобще е без крака. Защото вие виждате, че няма нито другарство, нито солидарност, нито апостолство, нито готовност да се принесе жертва на режима, на неговата идеология. Партията, каквато и малка идеология да имаха, колкото и тя да не беше украсена с големи фрази, с голям ореол, все даваха жертви, все даваха апостоли, все даваха хора, които принасяха жертва себе си на една кауза. А днес: стои някой министър или на чиновническото място и, след като го изхвърлят оттам, дойде на опозиционната банка и е не опозиционер, каквито сме ние тук, ами опасен, страшен конспиратор.

Никола Василев: Не е правило, това е изключение.

Димитър Илиев: Вие знаете случая, няма защо да го посочвам. Критикува ви външната политика, макар да я е споделял.

Един народен представител: Кой е той?

Димитър Илиев: Няма защо да ви го казвам, знаете го кой е. Не ме прекъсвайте, г-да, аз кратко ще говоря.

Г-да народни представители! Всички казват, че трябва да бъде приобщено българското село към управлението. Това се признава от всички. Аз към това има да добавя само едно. Марксистските доктринери още от време поддържаха тезата — и особено тази теза е вярна за държава като нашата, в която селското население съставлява 80% от населението — която Бухарин в своята книга „Азбуката на комунизма“ излага: първата задача на комунизма ще бъде да прикачи на своята колесница селото, защото армията може да ходи боса, армията може да бъде гола, но армията не може да се храни с хляба на Св. Антоний, който се хранил с никакви медовини; селото е, което ще трябва да даде на армията хляба, ще

трябва да ѝ даде необходимия огън, за да може да върви в борбата. Буржоазните политици също така са се стремели да вземат селото. И ако в Русия днес се говори за отечествена война, ако в Русия се дава свобода на религията и на поповете, ако в Русия се правят някои неща, които учудват света и се смятат като някаква примамка, това е привидно. В Русия тези отстъпления от марксизма се правят по вътрешни причини. Руското село от 25 години насам бе мълчаливо, безгласно, обаче оставаше на своето. То е патриотично, то е привързано към руската земя и затова трябваше да се обяви не интернационална война, а отечествена война, за да участват селяните в тази война спонтанно, с дух. Селото е религиозно, затова и поповете са необходими.

Какво правим ние за селото? Ние само говорим приказки. Г-да народни представители! Селото, както ви казах, има тежнения, има разбирания. При него ще отидете със сърце открито и със схващания, каквито то има. Не искам да кажа, че това е патент само на някого. В селото, г-да, може да отиде всеки. Ние имаме един скоросен случай, при който селото отдаде симпатиите си само на един човек, който не беше от неговата среда, но от нея произлизаше, който носеше бели ръкавици, но който се слъ с пулса на селото, разбра неговата душа, неговите намерения, и затова селото му отговори със симпатия, която малцина от вашата среда са получавали. Но в края на краищата задачата на управлението, във върховните времена, които преживяваме, е да приобщи селото към управлението, да го впрегне в обща служба на нацията, да изтръгне от него всичките му сили и средства, за да бъде спасена държавата. Ако ние не можем и ако и вие не можете да сторите това, защото само ходжа пее в джамия и само поп пее в черква, го потърсете ходжата, който ще пее в джамията, православния поп, който ще пее в черквата, но доведете селото в подкрепа на управлението. Иначе ние ще приказваме, ще пожелаваме, ще се измине времето и вместо да изпълним нашия дълг към държавата в настоящите моменти, ще останем само с приказките, на дело ще остане пропагандата на ратниците, ще остане работата на онези хора, които нямат отношение към селото, каквото имат тези господа.

Христо Статев: Много ходжи имаме — там е работата.

Димитър Илиев: Един е попът, който пее в черквата. Пък ако трябва много попове, за по-голяма церемония, и те ще се намерят.

Ангел Сивинов: Коста Тодоров е ходжата.

Димитър Илиев: Г-да народни представители! Казах тези няколко мисли, защото те не бяха казвани отдавна. Може някои от вас да смятат, че това, което казвам, не е истина. Зная обаче, че в душата си всички признавате, че това, което казах за отношението на властта след 19 май към българския селянин, е истина. Преждеговорившият оратор ви каза: в днешно време справянето с шумкаджии не е работа само на полицията; трябва да се впрегне и народът. Завчера един полицай ми каза: „Чудно нещо! Десет души нападат цяло село и нито един човек от това село не отива да съобщи в близкия участък, за да дойде полицията и да ги залови!“ Може би и по-чудни неща ще чуем. Борбата с четническото и срещу шумкаджийството не е само въпрос на техника, а е въпрос и на психика. В тая борба трябва да бъде впрегнат наистина целият български народ. Но вие сте отстранили селския интелегент от всички организации, в които той може да намери своето проявление, вие сте оставили селската младеж без всякакъв път и без всякаква възможност да се прояви. А желанието на всеки младеж е да намери една трибуна, от която да може да каже няколко думи; не да прави политика, но да прояви себе си. Селският ергенин се проявява в празник, след като е работил цяла седмица, на хорото, но селският интелегент има нужда в едно събрание на кооперацията, на читалището, на задругата, ако щете, да каже една дума, да размени мисли.

Ангел Сивинов: Кой го е ограничил, г-н Илиев?

Димитър Илиев: Моля Ви се. Вие не ги ограничавате, но ако изберат случайно този селски интелегент за касиер-деловодител на кооперацията, кметът го третира като левичарски елемент и го отстранява, съгласно закона за кооперативната банка, дори го интервират.

Ангел Сивинов: Ако е комунист, ще го отстранят.

Димитър Илиев: Не само комунистите отстраняват.

Ангел Сивинов: Кажете някой добър земеделец, който да е отстранен от кооперация.

Димитър Илиев: Маса случаи мога да ви наброя. А и вие ги знаете и всеки ден ги говорите. Вие отстранявате селския интелегент от всички стопански организации, от всички организации, в които той може да се прояви, вие го интервирате. Интервиранията стават по списъци от 1923 г., от преди 20 години, вече забравени, а не по нови проучвания, не по нови наблюдения, не по нови проявления, когато хората са променили 20 пъти политическите си убеждения за 20 години. Тогава позволете ми да ви кажа, че голяма част от ония, които се наричат шумкаджии, са избягали от страх.

Димитър Марчев: Какво?

Димитър Илиев: Голяма част от така наречените шумкаджии са избягали поради страх от преследване.

Димитър Марчев: Това не е вярно.

Димитър Илиев: Това може да не е вярно, но слушайте го, и си вземете акт от него. Ако искате да се борите срещу четническото, вземете народа със себе си, дайте му идеи да се бори срещу него, защото четниците ви противопоставят идеи. Вие нищо не правите в това отношение, а всичко оставяте само на българската полиция. Колкото и достойно да изпълнява дълга си, тя не ще може да успее, ако не бъде окръпена, подкрепена от помощта, от любовта и от сътрудничеството на българското село.

Г-да народни представители! Ние не обичаме да се слушаеме. Слушаме се само в кулоарите на Камарата и там сме доверчиви и доверителни помежду си. Тези неща, които ви казвам, ги слушам там от всички, тук обаче се отричат. Изнасям ги, защото този въпрос не е малък. Той е свързан с голяма пропаганда, с голяма агитация във връзка с общото военно положение. И ако днес тук-там стават нападения, които са един вид артилерийска подготовка, това, което днес ви се вижда смешно и несериозно, утре ще ни уплаши със своя вид. Тогава всеки от нас трябва да попита себе си, като интелегентен човек преди всичко, като българин на второ място и като народен представител и управник в тази страна, на трето място, какво специално е направил, за да може държавата да запази своята цялост, сплотеността на народа около себе си, за да може държавата да устои на изпитанията, на които може да бъде подложена. Народите не загиват, не ще загине и българският народ. Каквито и трудни моменти да настъпят, българският народ има такова дълбоко патриотично, родолюбиво съзнание, че той ще изпълни своя дълг, въпреки всичката гавра, която правят с него лица като родозащитниците, обвинявайки го в простачина и в не знам още какви неща, наричайки го с думи, които не са чисто български. Българският народ ще пази своята държава не защото този или онзи я управлява, а защото тя е негова и защото само на неговия гръб лежи задачата за нейното запазване. Но ние, които стоим на върховете на управлението на българския народ, можем ли към тая негова вечна готовност да брани държавата си, към това негово доказано родолюбие в продължение на столетия да пролива кръвта си за нея да му дадем и дух, което е само в нашата възможност, за да може с повече самопожертвувателност и с повече готовност да изпълни своя дълг? Ето това е нашата задача.

Аз вярвам в утрешния добър ден на България. Какъвто и да бъде изходът от тази война, г-да народни представители, след нейното свършване, когато ще настъпи преценка на ценностите, българският народ има с какво да се яви пред света. Българският народ е трезв, храбър, честен, трудолюбив, пестелив, силен в страданията и съдържан в радостта, великодушен към победите и веротърпим. Това са качества, с които българският народ ще излезе на световния форум, а те са качества предимно на българското село. Който ще преценява ценностите, който ще даде за служенето всекиму, не може да накаже един народ, който притежава всичките тия качества.

Ангел Сивинов: В 1919 г. няхаме ли тия качества?

Димитър Илиев: Ако някога са направени грешки, войните се водят за поправянето на тия грешки. Който и да бъде оня, който ще реди съдбините в този век, ще държи сметка за тези качества на българския народ и на нас ще бъде определено заслуженото място.

Ангел Сивинов: През 1919 г. българският народ нямаше ли пак тези качества?

Димитър Илиев: Г-да народни представители! Българският народ, освен на тези качества, разчита и на друго нещо — това е родната ни армия. Нашата армия е народна армия, селска армия, защото войниците се вербуват главно от селата. Офицерските кадри са селски, учители и чиновници — народни синове. (Възражения.)

Д-р Петър Шишков: Оставете тази песен: селото, селото! Какви са тия работи?

Димитър Илиев: Тогава говорете против него, кажете думи против селото.

Д-р Петър Шишков: Защо ще говорим против селото?

Димитър Илиев: Когато казваме селото, разбираме държавата. Интелигенцията има също така източника си, корена си в селото. Когато казваме България, разбираме селото. Шом не желаете да признаете произхода си, откажете се от него. Вас ви боли даже, когато се помене думата село. Как тогава ще приобщите селото към управлението, как ще го впрегнете в управлението? Та вие не можете да го търпите!

Нашата армия, г-да народни представители, има славни традиции, тя е народна армия. Българският народ може да разчита и на нея в утрешния ден.

Г-да народни представители! Казвам ви всички тези неща, защото те са, които ни разединяват. Но ако българският народ в този момент се е отдал на прекомерен труд, за да залови нуждите на държавата; ако селянинът миналата година и тази година е засял всяка педя земя, която може да намери свободна в нашата територия, за да произведе всички продукти, които ще са необходими за издръжането на държавата утре; ако българският народ е склонен да даде и себе си в жертва за нейната защита, то българската интелигенция не може ли да забрави всичко, което я разединява, и да намери това,

което я обединява, за да може един път поне спонтанно, единно да се отдаде в служба на народа? Може ли българската интелигенция да забрави своето малко аз, да остави дребните хитрувания около своето лично шастие и около своето лично подреждане? Може ли българската интелигенция да презре личния си интерес, за да се отдаде в служба на народа? Ако българската интелигенция може да намери онова, което я обединява, и да забрави онова, което в миналото и дотъй е разединявало, тя наистина ще направи нещо велико, което ще бъде оценено не само от народа, но и от идните поколения, защото в днешното време, в днешните дни ние решаваме съдбата на нашия народ за няколко поколения. Не виждам, обаче нашата интелигенция да е способна да направи тази решителна стъпка. На нас още ни прави удоволствие, когато хулят другите. Ние още се радваме, когато чуваме, че псуват някого, че клеймят някого. Ние не можем да потушим в себе си огъня на егизма. Един бивш министър се разнася от 4 месеца насам; един ваш и наш колега, един член на Парламента, който не е тук, се разнася от граница на граница с куфари злато; ту днес го арестуват на швейцарската граница, ту утре — на турската граница. Всички гледаме, усмихваме се и мълчим. Подготвяме единението на българския народ! Засилваме престижа на българската власт!

Ангел Сивинов: Това никой не го е казвал.

Димитър Илиев: Българската власт не намира начин да опровергае този слух. Няма един вестник, който да каже, че тоя слух е неверен, че се трови умишлено душата на българина, като се говори за корупция в управлението. И това не било само негово дело, а дело на Министерския съвет, в който той участва.

Ангел Сивинов: Никой от нас не е казвал подобно нещо. Това вече е демагогия.

Димитър Илиев: Не сте ли го чули даже в Софийски клуб, когато сме говорили на една маса?

Ангел Сивинов: Аз Ви казах, че го опровергавам навсякъде. Вие говорите за интелигенцията, на която не е даден път в селото. Ами ето едно селско чедо, излязло от селото — министърът на земеделието.

Димитър Илиев: Колегата Кожухаров разправяше за значението на опровержението. Станал един оратор да говори и Йордан Йонов му казал една мръсна дума. Питат го: „Защо му я каза?“ „Нека да я опровергае; ти я пусни да върви, пък иди та я опровергавай“. Има начин за опровержение. — вестникът.

Ангел Сивинов: Това е улична мълва.

Димитър Илиев: Това не е улична мълва. Ако това е мълва, излизаща от мене или от вас, г-н Сивинов, тя ще стигне най-много до 20 души, но когато се прелива до Добруджа, до Видин и до всички краища на Македония и се връща обратно назад, това не е мълва, която се пуца от едно лице.

Както ви казах, ние, интелигенцията, много се пазим нас да не засегнат само, но ако псуват всички останали, ние сме доволни. Ние не протестираме, когато казват зложелателите: „Ти си добър, ама еди кой си не струва“. Как можем в тези върховни моменти да търпим да циркулират такива слухове, смятайки ги, че са от полза за държавата!

Ангел Сивинов: (Казва нещо)

Димитър Илиев: Въпреки всичко, г-н Сивинов, ние ще си останем приятели. Така че няма нужда от тези бележки. Утре ще се разберем по останалото, по което не сме се разбрали днес.

Г-да народни представители! Ако днес има нещо да извършваме, защото в утрешния ден ще бъде късно, то е: да потърсим общите неща, около които можем да се съберем, които могат да ни сплотят; да направим усилия да притъпим, да намалим това, което ни разединява. Можем ли да направим това в днешния момент? Аз мисля, че можем. И не толкова, защото ще можем да надмогнем себе си, но защото събитията, които илват, ще ни принудят към това. По-добре е да го направим доброволно, отколкото по силата на принудата, която ще дойде. Ако днес държим народа напълно отстранен от властта, ако неговото мнение въобще не струва нищо за управлението на държавата, ако днес цензурата над печата притъпява и потиска общественото мнение и то не може да намери проявление, имаме ли начин да направим това, за което говоря? Аз смятам, че е последен момент вече да го направим и че имаме възможност да го направим. Управлението трябва да направи всичко възможно, за да привърже към себе си българското село, да въведе здраво в управлението на държавата съзнателното българско село и да гради върху неговата здрава политическа мисъл, върху неговото здраво политическо убеждение, върху неговите социални тежнения, без страх за утрешния ден. Здравият български селянин ще промишлява за държавата и за собствените си интереси тъй добре, както и ние смятаме, че промишляваме за него.

Найден Райнов: Кажете, г-н Илиев, чрез кого, по какъв начин да вътрегнем селото в управлението?

Никола Василев: То е вътрегнато.

Димитър Илиев: Искам да ви кажа кой е най-правият път. Най-правият път, г-н Райнов, е свободното проявление на политическата

мисъл на българския народ. Ако обаче времената сега не позволяват това, има и други начини за това проявление и аз ви ги посочих по-рано. Ще се потърсят хората, ще се потърсят средите, които могат да обединят българския народ около задачите на България. Има нещо, което ни свързва всички, без оглед на различните ни убеждения, в миналото и настоящето. Г-да народни представители! Това е образът на България, това е съдбата на нашите деца, съдбата на идещите поколения. Тя зове днес българската интелигенция да бъде на поста си, да се яви в служба на народа. Тази задача е по-свещена, по-задължителна, по-крещяща от всички дребни попълзновения, които могат да се проявят откъдето и да било.

Ангел Сивинов: Това е така

Димитър Илиев: Това е, което ни задължава, да сме готови да слезем от министерските места и от народнопредставителските кресла и да отстъпим местата си на онези, които в тия трудни времена могат да обединят народа около царя, около армията, в служба на делото на България.

Председател Христо Калфов: Има думата народният представител г-н Никола Василев.

Никола Василев: (От трибуната) Г-да народни представители! С особено внимание следях словото на г-н Димитър Илиев, едно слово вдъхновено, обаче в известни отношения едностранчиво. Г-н Димитър Илиев се опита да бъде апологет само на българското село, без да вземе пред вид, че днес няма разлика между село и град.

Стефан Радионов: И не бива да се прави такава разлика.

Никола Василев: Днес ние можем да бъдем апологети на българския народ. Грешно мисли г-н Илиев, че българското село било изолирано от управлението. Това не е истина. Българското село взема участие в управлението по най-различни пътища, които държавата създаде. Така, то взема участие в управлението чрез общинските съвети, чрез стопанските камари, чрез своите собствени професионални организации. Следователно да се говори, че българското село не взимало участие в управлението е — нека ми позволи уважаемият г-н Илиев да кажа — една демагогия, от която той не се е отърсил. Обаче ако г-н Илиев смята, че за да вземе българското село участие в управлението непременно трябва някои личности да влязат в управлението, то е друг въпрос; там обаче няма да се съгласим с него.

Уважаеми г-да народни представители! Отдавна не съм излизал на тази трибуна. Не съм излизал, защото винаги съм считал, че не само от нея българският народен представител може да прояви своята дейност и да изпълни своя дълг. Тъкмо заради това дължа отук да се противопоставя на оная алюзия, която се направи в тази зала от едно високо място, като едва ли не българското Народно събрание бе характеризирано като събрание на нотариални свидетели. Вярно е, че имаме колеги, които не са и нотариални свидетели, защото липсват от Парламента и идват в него само тогава, когато трябва да си ползват дневните, и особено когато трябва да си получат допълнителното възнаграждение. Но що се касае до дейността на днешния депутат, аз се чувствам задължен от мое име да протестирам срещу тази алюзия. Който познава гънките на парламентарния живот, той не може да лансира подобни алюзии. Депутатът не се проявява само тук. Той се проявява в заседанията на комисиите, в събранията на болшинството.

Петко Стайнов: Събранията на болшинството не са официална институция.

Никола Василев: Мотиви Ви се, г-н Стайнов, че ме прекъсвате. -- Депутатът се проявява и във от Парламента. Особено в тази епоха, в която живеем, ние имаме исторически заседания на болшинството от този Парламент, заседания, в които са се решавали въпросите: да бъде или да не бъде обединена българската държава, да бъде или да не бъде свободен българският народ, да бъде или да не бъде издигнат българският народ, който след черния Ньойски договор бе изпаднал в състояние на разстройство, на упадък, в състояние, което може да се характеризира като извънредно лошо. Дейността на депутата от това болшинство по много въпроси е била дейност не на нотариален свидетел, а често дейност на безпощаден прокурор, когато се е касало до грешки на управлението. А каква дейност върши днешният депутат, който търси да изпълни своя дълг във от Парламента в това време, в което живеем днес, при този усложнен живот, при тези многобройни искания на народа? Тъкмо днес народът — ако съдим по неговото мнение — не е много очарован от онези депутати, които работи само с уста или с перо. Народът търси непосредствена услуга от своя депутат. И ти си длъжен като депутат да му дадеш тая услуга в това време, когато има нужда от продължителност, от дрехи, от обувки, от разрешението на редица въпроси в избирателната колегия, която представляваш. Днес депутатът е народен труженик в пълния смисъл на думата и едва ли е имало депутати, които да са били поставени пред толкова много грижи, пред толкова много задължения, пред колкото са изправени депутатите на днешния Парламент.

Вчера от един наш уважаем колега, който държи едно великолепно слово тук, уважаемият Никола Минков — съжалявам, че го няма, той обича да го слушаме, обаче той не желае да ни слуша — се казва нещо, което аз не можах да допусна, че той ще ги каже. Той каза, че режимът имал един знак на раболепие. Нима може да

се каже такова нещо? Ако г-н Никола Минков смята, че е бил раболепен, аз не смятам, че съм такъв, ...

Стефан Радионов: Много право.

Никола Василев: ... защото мисля, че съм изпълнявал моя дълг по съвест и по убеждение. Раболепието не е колективна черта. Раболепието е лична черта. Раболепието се е проявявало винаги и в империите, и в републиките, и в партийните режими, и в безпартийните режими; проявявало се е винаги в обществените борби. Не напразно Стоян Михайловски, старият наш философ-поет, написал баснята за орела и охлюва. Ще има орли, ще има и охлюви в българската общественост, уважаеми г-да народни представители. Не може без едното и без другото.

Г-н Минков каза още, че е почнала голямата битка за завладяването на българското село. Каква ерес! Нима българската държава, българското управление ще завладява българското село? Това е една мисъл, която може би от гледище на художествената форма е великолепна, но от гледище на съдържание е една грешна мисъл. Българското село — аз смея да твърдя това, тъй като имам претенцията, че го наблюдавам постоянно и непосредствено — е на фронта на българската държава и на фронта на българската национална идея. (Ръкоплескания) За българското село няма кой да води битка, за да го завладява. Обаче днес е почнала и се води една друга битка, битката за разрушението на българската държава, за разрушението на българските национални идеи, битката за премахването на голямата идея за обединението на България. И там е вече проблемата.

Христо Статев: Г-н Василев! Не се увличайте в такива големи и пищни фрази. За никакви битки не може да става и дума. Има опити на разни хаймани да смущават реда.

Никола Василев: Г-н Статев! Аз зная какво говоря и Ви моля да не ме прекъсвате. Тъкмо исках да се мотивирам и Вие ме прекъснахте.

Христо Статев: Извинявам се.

Никола Василев: Битката обаче е почната от една шепа хора, които не се ръководят от българската национална идея, които не се ръководят от идеята за българската държавност, които не се ръководят и от вековния идеал на българския народ — обединението му. Това са авантюристи, чужди оръдия, една шепа хора, които днес търсят да смутят духа на българския народ.

Но има нещо друго, което е характерно за българското село. То е, че на българското село му е смутена душата. Не от някакъв политически поход против него, не от някакви политически доктрини и концепции, не от някакви нови политически течения му е смутена душата. Тя е смутена от известни стопански грешки, които се извършват в нашата страна и които станаха причина да бъде смутена душата на селото и това село да се дръпне до известна степен от управлението, към което беше привързано — противно на тезата на г-н Илиев — сто процента. (Ръкоплескания)

Днес ние вървим в пътя на коригиране на тези грешки и ще възвърнем на село духа на българското село, който не е паднал, но който е, както казах, смутен. Ние ще го приобщим към управлението. Българският селянин има една основна философия. Тя се изразява с две думи: земя и свобода. Той е готов да лее кръв за нея. Свободата му е скъпа. Той кръв е лял и ще лее за нея. Но не само политическата свобода, уважаеми г-да народни представители, но и стопанската свобода, която сега е накартена до известна степен! Това е, което днес нас трябва да ни занимава, това е напредването, в което трябва да насочим усилията си — да възвърнем отново хубавия дух, който съществуваше в българското село допреди две години. Ето защо, когато се говори, че битката за българското село е почнала, аз смятам, че се върши грешка. Трябва да се говори, че мерките за българското село трябва да бъдат съобразени с неговия бит, с неговото развитие, с неговия дух и с неговия стопански характер.

По-нататък, уважаеми г-да, г-н Минков говори за обществената сила. Най-напред ние трябва да си отговорим дали се касае за обществена сила или за политическа сила. Това са две различни работи. Ако се касае за обществена сила, ние имаме такава обществена сила. Тая обществена сила са многобройните организации, които новият режим създаде. Но какво прави тази обществена сила? Кой й даде дух? Кой й даде направление? Кой създаде план за нейното действие? Та къде се публично прояви тя, освен тук-таме? Ние имаме професионални организации, ние имаме организации с идеална цел, ние имаме земеделски задруги, които, що се касае до тяхното обществено проявление, до тяхното публично проявление, ох! казал, не представляват нищо от себе си, защото не вършат нищо. И за голямо съжаление, благодарение на това, че никой не им е дал дух, те са се обвърнали в едни организации, които освен със своите строго егостични професионални интереси, с нищо друго не се занимават. Тук-там имаме обществени прояви, но много малко, на Работническия съюз, на земеделските задруги и почти никакви прояви на останалите професионални организации. Това е истината.

Когато дойдем до въпроса за политическата сила, там можем да поспорим. Образуването на политическата сила е нож с две острие, особено при безпартийния режим. Политическата сила има други предпоставки. Когато ще правим политическа сила, ние ще трябва да се съобразим с известни политически фактори в нашата страна, които фактори, когато почнем създаването на тази политическа сила, ще имат своята дума — ще я имат по различни пътища, ще

я имат по различни начини. Вчера уважаемият колега д-р Никола Минков употреби един израз от химията — status nascendi — а аз ще употребя друг израз от физиката — че всяка акция дава своята реакция. Когато ще речем да правим политическа сила, бъдете сигурни, че ще има една реакция на тази политическа сила и ще се появи големият въпрос: можем ли ние в тази епоха на война, в тази епоха, когато животът на цели народи стои на косъм, да създаваме у нас политически борби, които носят много неизвестни? Ето защо аз поддържам идеята за създаването на обществена сила с една егида: България. Всичките тези организации, които създадохме, са организации, които в този път могат да имат едно велико-лепно проявление.

Уважаеми г-да! Аз се увлякох малко. Взел съм думата по бюджетопроекта на държавата за 1944 г. и би трябвало да се спра на него и да кажа няколко думи, обаче тъй като бюджетът на държавата е съставен от цифри, ще ми позволите да ви прочета някои цифри. Това е отегчително, но се налага, защото е вярна максимата, че когато цифрите говорят, и божествата мълчат.

Трябва най-напред да направя декларацията, че съм доволен от експозето на г-н министъра на финансите, защото считам, че всичко онова, което той прави в областта на българските финанси с неговото послонично трудолюбие и с неговата любов към държавата и народ, е толкова много, че мъчно би се намерил друг, който да го замести и да работи с още по-голяма виртуозност от тази, с която той работи.

Аз ще направя едно допълнение на онова, което г-н министърът на финансите изнесе в своето експозе, като потърся да дам една картина в по-обща форма, една картина, доколкото ми позволяват силите, по-ясна, що се касае до развитието на българския държавен бюджет отпреди войната в 1939 г. до днешно време. Това е необходимо да го знаем, за да видим ръста на българския държавен бюджет, за да видим накъде отива и да направим нашето заключение докъде можем да стигнем, дали не сме стигнали до границата, на която трябва да се спрем.

През 1939 г. първоначално гласуваният бюджет на държавата възлиза на 7.626.280.000 лв. Като се прибавят към тази сума 697.552.314 лв. допълнително гласувани и 991.090.520 лв. извънредни кредити, тя нараства на 9.314.922.834 лв.; а заедно с отделния бюджет на Главната дирекция на железниците и пристанищата — на 11.345.872.614 лв. За да се получи цялостна представа за държавните приходи и разходи, би трябвало да се вземат под внимание и бюджетите на отделните държавни фондове. Общата сума на всички фондове през 1939 г. възлиза на 2.741.605.889 лв. приходи и почти толкова разходи. Така че общият държавен бюджет през 1939 г. възлиза на сумата 14.087.478.503 лв.

През 1942 г., или само след четири години, редовният бюджет на държавата се почти удвоява в сравнение с този от 1939 г., достигайки до 14.408.100.000 лв., или е увеличен с 88,9%. Гласуваните през годината обаче допълнителни кредити са толкова големи, че почти достигат сумата на редовния бюджет. Техният общ сбор дава 12.371.954.059 лв. — почти сумата на редовния бюджет. Като се прибавят и сумите по извънредните бюджети, които възлизат на 2.364.037.458 лв., както и редовните, допълнителните и извънредни бюджетни кредити на Главната дирекция на железниците и пристанищата на сума 5.271.506.709 лв., гласуваният държавен бюджет за 1942 г. възлиза на 34.415.598.226 лв., или с едно увеличение спрямо 1939 г. от 203,3%. Значи, предвидените кредити по всички бюджети на държавата и на Дирекцията на железниците през 1942 г. са три пъти повече в сравнение с 1939 г. Общата сума на фондовете за 1942 г. възлиза на 5.862.854.300 лв. А това значи, че бюджетните кредити общо за 1942 г. достигат до 40.278.452.526 лв.

Бюджетното нарастване през 1943 г. е още по-голямо. Поради това, че голяма част от допълнителните и извънредните кредити отиваха за задоволяване на нужди, които за днешния момент добиха характер на постоянни, през 1943 г. задоволяването на тези нужди трябваше да се извършва от редовния бюджет. Това обстоятелство увеличи още повече общата сума на редовния бюджет. Предвидените кредити през 1943 г. по редовния държавен бюджет възлизат на 21.716.500.000 лв., т. е. с едно нарастване в сравнение с 1942 г. от 50,7%. Към горната сума като се прибави отделният бюджет на железниците и пристанищата, който възлиза на 4.820.300.000 лв., достига се до 26.536.800.000 лв. А като се прибавят още и предвидените кредити по държавните фондове на сума 7.473.854.300 лв., общият държавен бюджет достига до 34.010.654.300 лв. От началото на годината до края на м. ноември са били гласувани за засилване на редовния бюджет още допълнителни кредити на сума 6.708.322.750 лв. и извънредни кредити на сума 2.720.000.000 лв. по бюджета на държавата и 1.600.000.000 лв. по бюджета на Главната дирекция на железниците и пристанищата, или общо 4.320.000.000 лв., като последните не включват остатъците от извънредните кредити през минали години на обща сума 885.755.794 лв. по общия бюджет и 166.135.021 лв. по бюджета на железниците. По този начин фактически държавният бюджет през 1943 г., заедно с гласуваните допълнителни и извънредни кредити до 30 ноември достигна грамадната сума 46.087.867.565 лв.

В представената ни таблица първо е посочено бюджетното развитие през годините 1939 г. — 1943 г., според предвидените бюджетни кредити. Имаме следното разпределение: бюджетът на държавата с неговите редовни, допълнителни и извънредни кредити; след това бюджетът на Главната дирекция на железниците и пристанищата и бюджетът на държавните фондове. Всички бюджети за 1939 г. възлизат на сума 14.087.478.503 лв., за 1940 г. — 16.292.569.665 лв., за 1941 г. — 29.265.689.350 лв., за 1942 г. — 40.278.452.526 лв., за 1943 г., до 30 ноември — тъй като данните след това ни липсват — на 46.087.867.565 лв.

В индексни цифри имаме следната картина: бюджет за 1939 г. — 100, за 1940 г. — 115,6, за 1941 г. — 208,5, за 1942 г. — 285,9, за

1943 г. — до месец ноември — 327.2. Значи, бюджетът от 1939 г. до 1943 г. се е увеличил приблизително 3.27 пъти. Предвидените кредити само по редовния бюджет на държавата за 1944 г. са в повече от 1943 г. с 13.5%, а в сравнение с бюджета за 1939 г. — с 323.2%.

От изчислените в таблицата индекси при база 1939 г. 100 се вижда, че бюджетните кредити до 1940 г. нарастват сравнително по-бавно, обаче след това те бързо скачат. От 116.6 през 1940 г. достигат 213.2 през 1941 г.; почти същият темп на увеличение се запазва през 1942 г., когато индексът е 303.3, а през 1943 г., макар данните да не са пълни, индексът се качва на 340.3. Набелязаната тенденция се явява и при гласуваните бюджети на държавните фондове, управлявани от различните министерства.

Г-да! Увеличението на бюджетите има своето обяснение. То се дължи на увеличената ни територия, на увеличеното население, на нарастналите нужди на войската и задачите, които ѝ са поставени. Това увеличение се дължи и на цените на вътрешния и на международния пазар и т. н. То се дължи и на разбирането на г-н министъра на финансите по отношение на българския национален доход и проблемите около него.

Тук аз имам цифрите за бюджетното обращение, които ще мина набързо, за да не ви отегчавам. Всетаки пак ще трябва да изгубим малко време по отношение на приходите.

Друга характерна особеност на бюджетите от 1939 г. насам е тая, че за всички години те се приключват с излишък. Това е характерно за отбелязване, уважаеми г-да народни представители: от една страна постъпилите приходи надвишават предвидените, а от друга страна — реализират се икономии. Постъпленията следват с известна успоредност предвидените цифри, като даже възходящото движение при тях е с по-голям наклон. Поради това абсолютната сума на постъпленията в повече се увеличават от година на година, като от 451.733.875 лв. през 1939 г. достигат до крупната цифра 9.677.838.094 лв. през 1942 г. Процентно изразено, това значи, че докато през 1939 г. действителните приходи са надвишавали предвидените едва с 4.4%, този процент през 1940 г. нараства на 8.4%, за да достигне през 1941 г. до 28.4%, а през 1942 г. — 43.4%.

Постъпленията през 1943 г. до 1. октомври включително също надвишават сумите, предвидени да постъпят. Процентното им увеличение сега не може да се изрази, тъй като не може да се установи още какви приходи могат да постъпят от упражнението на някои от допълнителните и извънредните бюджети. Имаме за последния бюджет следните приблизителни процентни цифри.

За десетте месеца на 1943 г. действителните постъпления по държавния бюджет са в размер на 108.4%, а по бюджета на железниците — 120%, или общо имаме постъпления 110.6% — повече, отколкото са предвидени. Самото обстоятелство, че за десетте месеца са постъпили по редовния бюджет 23.025.931.993 лв., която сума надвишава гласуваните редовни кредити с около 2 милиарда лева, е достатъчно да потвърди мисълта, че и за 1943 г. бюджетът ще приключи с чувствителен излишък.

Тук имам една таблица за хода на бюджетните приходи, която няма да ви чета, защото е доста сложна. Не искам да ви занимавам с нея и ще пристъпя по-нататък към по-интересните въпроси от гледище на нашата финансова и стопанска политика: какви приходи по категории ние имаме в държавния бюджет и какви са резултатите от тях.

Ние имаме следните видове приходи: най-напред от облагания, след това от така наречените „други приходи“ и трета категория — така наречените „извънредни приходи“.

Приходи от облагания — от данъци, преки и косвени, глоби и конфискации, държавни привилегии, приходи от недобори и др. при включване на бюджетите — за 1939 г. имаме общо 4.625.802.000 лв., за 1940 г. — 5.263.742.000 лв., за 1941 г. — 8.746.080.000 лв., за 1942 г. имаме вече 12.837.390.000 лв., а за 1943 г. до 1 октомври — 12.375.908.000 лв.

Характерно нещо в тая таблица, уважаеми г-да, е вървежът на приходите от преки данъци, съпоставен с вървежа на приходите от косвени данъци. Така, докато в 1939 г. ние имаме малката цифра 656.343.000 лв. от преки данъци, същата година имаме 3.590.411.000 лв. от косвени данъци. Вървежът съобразно увеличението на държавните бюджети за 1941, 1942 и 1943 г. вече дава една съвършено друга картина за отношението на преките данъци към косвените. Тя е изразена в следните цифри: докато в 1939 г. от преки данъци са постъпили 656.343.000 лв., в 1942 г. постъпленията вече се качват на 3.373.952.000 лв. — или едно увеличение от 505% приблизително. Косвените данъци са вървели по една по-полегата линия и при тях увеличението е приблизително 85%, защото от 3.590.411.000 лв. в 1939 г., през 1942 г. имаме 7.891.867.000 лв.

Като разглеждаме тези цифри, виждаме, че има и друго нещо, на което трябва да обърнем внимание: то е, че прякото облагане тежи изключително върху данъкоплатците от старите територии на българската държава, а косвеното облагане се разпространява върху цялата територия на обединена България и заради това сравнителният процент на косвеното облагане е много по-малък, отколкото на прякото облагане. Аз имам тук данни, от които се вижда, че от пряко облагане от новите земи сме получили в 1941 г. сумата 22.669.000 лв., а в 1942 г. сме получили скромната цифра 24.087.000 лв., срещу грамадната цифра от 3.373.952.000 лв. в старите предели на царството.

Какво заключение вадим от това? Че политиката, която е водил нашият финансов министър по отношение на косвеното облагане, е една политика социална. Увеличението на косвеното облагане у нас е вървяло по една извънредно полегата линия, докато увеличението на прякото облагане е вървяло в една почти отвесна линия — това, което е характерно за политиката на днешния министър-председател, в качеството му на министър на финансите.

Имам тук и други интересни цифри, но аз ще ги прескоча, за да не ви стнемам времето. Като събъсам тия цифри, уважаеми г-да народни представители, идвам до заключението, че у нас прякото облагане е стигнало до едно напрежение, което вече едва ли може да се издържа повече, особено от така наречената активна категория данъкоплатци. И заради това ни се налага от гледище на една правилно провеждана данъчна политика у нас вече да помислим за промяна в досегашната система по отношение на прякото облагане, като потърсим нови приходоизточници. Новите приходоизточници ще дойдат не само по пътя на едно увеличено производство, за което правителството трябва да вземе особени мерки, тъй като имаме признаци за намаление на индустриалното производство, уважаеми г-да народни представители, което е доказано с цифри, в противобес на тезата, която поддържа г-н Тютюнджиев. Ние имаме възможност да засилим прякото облагане в новите земи, където постъпленията от него са и нищожни — 24.000.000 лв.

Ние същевременно трябва да променим и досегашната система за патентно облагане, което г-н министърът на финансите засегна в своето експозе. Аз бях един от тия — собствено той беше по-напред, тъй като аз — които не искаха да пиша патентното облагане. Но военновременната конюнктура докара положението дотам, че днес се явява пропаст между данъкоплатците с патентно облагане и данъкоплатците, които плащат данък-оборот. Докато средната цифра за данъкоплатците по оборот е приблизително 23.000 лв. и нещо, средната цифра за данъкоплатците по патент е 1.280 лв. — една колосална разлика, на която вече трябва да обърнем внимание. Трябва да се вземат мерки и в това отношение.

Аз бих желал, уважаеми г-да народни представители, да ви кажа нещо и по отношение на разходите, за които имам толкова много цифри. Но сега няма да ви занимавам с тях.

Ще премина на един друг интересен въпрос, който съм се постарал да разработя, за да направим нашето заключение коя категория в България какви данъци плаща. Това е много интересно да се знае, защото тук в Парламента около този въпрос се водят спорове, изказват се некомпетентни мнения, които внасят известна неясност в нашата данъчна политика и често пъти въпросите се разрешават не съобразно проучената действителност, а съобразно известни настроения.

По данъка-оборот в търговията имаме през 1939 г. 3.028 данъкоплатци, които са платили 149.641.000 лв., за да стигне в 1942 г. броят на данъкоплатците на 12.206, които са платили 521.918.000 лв. само данък върху оборота. Това са чисто уседнали търговци.

За индустрията. В 1939 г. 6.082 индустриални предприятия са платили данък 115.723.000 лв., а в 1940 г. 7.382 предприятия са платили сумата 167.315.000 лв. В 1941 г. 9.052 предприятия са платили 211.194.000 лв., а в 1942 г. има спадане. В 1942 г. индустриалните заведения се увеличават, а приходите от тях падат на 184.639.000 лв. — по-малко, отколкото през 1941 г.

Какво заключение извеждаме от тези цифри? — Че нашата индустрия, уважаеми г-да народни представители, е намалила своята работа, че липсват суровини и че приказките тук от некомпетентни хора срещу индустрията, че се печелели грамадни суми — може би да има тук-таме изключения — са абсурдни. От друга страна, що се касае до търговията, имаме увеличение на търговските предприятия, обаче имаме и увеличение в приходите на държавата по пътя на прекия данък.

Кредитните и застрахователните предприятия от 1574 в 1939 г. се качват на 2196 в 1942 г. В 1939 г. са платили общо данък 25.836.000 лв., за да стигне този данък в 1942 г. сумата 30.012.000 лв. Следователно и приходите от застрахователните и кредитните предприятия вървят по една много ниска, полегата линия.

След това имаме слети занаяти — търговия и индустрия. От 1867 данъкоплатци от тази категория в 1939 г., в 1942 г. се качват на 4016, като е бил платен данък от тях в 1939 г. 22.237.000 лв., а в 1942 г. — 25.813.000 лв.

Следователно, уважаеми г-да народни представители, от тези цифри излиза, че докато българският държавен бюджет черпи най-голям процент ресурси от българската търговия — който процент върви по една почти отвесна линия — от всички други категории данъкоплатци този процент върви по една полегата линия. Това е, което цифрите ни показват.

По-нататък — за патентния данък. Не бих желал и тук да ви занимавам с подробности. Ще ви кажа само няколко цифри. За занаятчиите има два вида данък: минимален и надминимален. Минимален е този, който е 200 лв.; надминимален — който се категоризира нагоре. Същото е за търговците и за свободните професии. Занаятчиите по двата вида данък — минимален и надминимален — са платили общо през 1939 г. 34.139.000 лв., а през 1942 г. 88.964.000 лв., като в 1939 г. са били 40.895 данъкоплатци, а в 1942 г. се почти удвояват — стават 73.309 данъкоплатци.

Данъкът на свободните професии — в които влизат г-да адвокати, г-да лекарите и други някои свободни професии — ни дава следната картина, която, уважаеми г-да народни представители, ще ви кажа, че е много печална.

Панайот Станков: Всякога е била такава.

Никола Василев: Когато тук се явяват много претенциозни критикари за това, което плащат другите професии, трябва да видим какво плащат те самите на българската държава. Това е от особена важност. И ето каква картина имаме, уважаеми г-да!

От свободните професии от 5.659 данъкоплатци от минимален и надминимален данък са постъпили за 1939 г. 11.298.000 лв., а за 1942 г., при военновременна конюнктура, при изменени условия и т. н., от 6.705 данъкоплатци са постъпили само 22.934.000 лв.

Деян Деянов: Интелектуалният труд винаги се облага по-ниско.

Никола Василев: Аз смятам, г-н Деянов, че интелектуалният труд не се проявява само в свободните професии. Интелектуален труд се проявява особено днес и в търговия, и в индустрия, и в занаяти, а ако щете и във физическия труд. Следователно не може да се приеме такова твърдение.

Деян Деянов: Може, може!

Никола Василев: Интелектуалният труд е навсякъде. Много ваши колеги, г-н Деянов, днес са търговци. Недейте повдига този въпрос, защото, ако го повдигнем, ще открием една страница, която е много черна за известни професии.

Александър Гатев: Така ли ще обединявате българския народ?

Никола Василев: Има хора, които плащат данък по една професия, защото са интелектуалци, а вършат друга професия, по която не плащат данък. Имаме примери в това отношение. Недейте ме кара, г-н Деянов, да приказвам на тази тема.

Деян Деянов: Кажете го!

Никола Василев: Г-н Деянов! Абсолютно не издържа критика вашият апостроф. Говоря тук с факти. Не можете вие да говорите така при тия ниски цифри, които ви давам, ако искате да бъдете обективни.

Деян Деянов: Аз ви говоря, че различните категории труд различно се облагат. Това ще ви каже и г-н министърът на финансите.

Никола Василев: По-нататък, г-да — данък от търговци и занаятчии. От минимален и надминимален данък, платен през 1939 г. от 84.600 предприятия, са постъпили 75.556.000 лв., в 1942 г. от 82.943 предприятия — 138.411.000 лв. За да бъде обективен, казвам, че и този данък е нищожен. Не може 82.943 търговски предприятия в България, плащащи по патент, да дадат във военно време само 138.411.000 лв. данък. А милиардният данък знаете ли, от който данъкоплатци се събира? Събира се от 12.000 търговци, от 12.000 индустриалци и от още 5.000 смесени предприятия. Ето това е положението и тъкмо там трябва да насочим ревизията на нашата данъчна система, за да имаме правилно облагане.

Александър Гатев: И българският земеделски производител не бива да се оставя така. 8 лв. житото му се плаща.

Никола Василев: Моля ви се, г-н Гатев, изслушайте ме!

Трябва да отбележа, че българският земеделец-стопанин не плаща никакъв пряк данък на българската държава. Ние не можем да дадем тук никаква статистика. Върху него лежат косвени данъци, върху него лежат общински берии. Пряк данък българският земеделец плаща само беглик, защото поземленият данък, който не е голям и който възлиза, ако съм сигурен, към 25.000.000 лв., се взема от общините.

Идва картината на така наречения подоходен данък. Подоходният данък, за който преди малко г-н Гаврил Ленков каза, че бил компрометиран, ни дава съвършено друга картина. Постъпленията от подоходния данък, който е само един социален коректив и на който българската държава не разчита и не може да разчита, систематически се увеличават през военните години, като от 20.118.000 лв. в 1939 г. са се покачили на 58.012.000 лв. в 1942 г. Вероятно за 1943 г. ще имаме по-голяма цифра.

Тук идвам, г-да, на картината на косвените данъци. И тя е изразена в подробни цифри, с които обаче няма да ви занимавам, а ще ви кажа само няколко общи цифри. От митниците през 1939 г. са постъпили 1.770.743.000 лв., а в 1942 г. тая цифра се качва на 4.675.230.000 лв. За акцизите нямам отделните цифри, но общата цифра на постъпленията от митниците и от акцизите ни дава друга картина: за 1939 г. 3.590.411.000 лв. срещу 7.891.867.000 лв. за 1942 г. Като се има пред вид, уважаеми г-да, че косвеното облагане у нас е вървяло по една полегата линия и в сравнение с прякото облагане тая линия се е отдалечавала все повече и повече, аз мисля, г-н министър-председателю и министър на финансите, че ние имаме възможност и при косвеното облагане да направим известни реформи, тъй като старата социалистическа теория, че косвените облагания са антисоциални, е изгубила вече значението си за цял свят, изгубила е значението си даже и за Съветския съюз, който разчита за своите бюджетни приходи извънредно много, ако не и в 3/4, на косвеното облагане.

Александър Радолов: По демагогски съображения се поддържа тая теория.

Никола Василев: Да. — Следователно косвеното облагане ще трябва да бъде ревизирано, уважаеми г-н министър-председателю, защото смятам, че има обекти у нас, които при едно малко облагане може да ви дократ — без да се почувствува това при днешното време на увеличено банково обръщение и на изобилие от банкноти в българските граждани — няколко милиарда лева за задоволяване нуждите на българската държава в днешното военен време.

Тия цифри за бюджетните упражнения от 1939 г. насам ви давам набързо. Имам тук цифри и за извънредните приходи, за заемите, но пропуснах да ви ги дам, за да не усложнявам работата си.

Минавам на банковното обръщение, по което г-н министър-председателят в своята реч даде някои обяснения.

Ако вземем пред вид отношението между банковното обръщение и бюджета на държавата в 1939 г. — макар че това отношение не е абсолютен критерий — банковното обръщение сега, в 1943 г., съобразно бюджета трябва да бъде 19—20 милиарда лева. Аз не разполагам с цифри за банковното обръщение, но от това, което каза г-н министър-председателят, вади заключението, че сега то е около тая цифра или може би да е само с един милиард лева повече. Банковното обръщение обаче в 1939 г. и преди е било малко ненормално, г-н министър-председателю, било е по-малко. По моето скромно разбиране това е било така не само поради политиката на Българската народна банка за свиване, а и поради друг един елемент, който обусловя и малките бюджети, които сме имали тогава — българската беднотия! Ние не можехме да имаме голямо банково обръщение тогава, когато надницата беше стигнала до 25 лв., когато едно агне се купуваше за 45 лв., когато продуктите на пазара бяха със стойност може би 4—5 пъти по-малка от днешната им стойност. Ние не можехме да имаме тогава по-голям бюджет. При тогавашната територия и население, само ако имаше по-голямо благоденствие, можехме да имаме по-голям бюджет.

Следователно банковното обръщение в миналото не може да ни служи за база на банковното обръщение днес. Днес има други фактори за банковното обръщение. Кои са те? Първо — увеличената ни територия и увеличеното ни население. Второ — системата на клиринги задължава банката да пуска повече банкноти срещу чужди девизи. Трети фактор, особено важен днес, е липсата на кредит за търговията. В миналото работехме с кредити. Днес работим изключително в брой. А това изисква много по-голямо банково обръщение, отколкото когато работехме с кредит.

Има и други особено важни фактори, като например така наречената тезоризация.

Стамо Колчев: Цените.

Никола Василев: После ще кажа и за цените. — Спори се по този въпрос у нас. Има ли сега увеличена тезоризация или няма? Някои, които наблюдават повърхностно нашия живот, казват: няма много тезоризирани средства. Днес селянинът и гражданинът не държат много пари в себе си и следователно тезоризацията не е фактор за банковното обръщение. Точно обратното е, уважаеми г-да народни представители. У нас тезоризацията днес, по моята приблизителна преценка, държи вече 4—4½ милиарда лева. През нормално време, преди войната, тя възлизаше на 700 до 800 милиона лева. У нас има особени причини за тезоризация. Те са следните.

Някои казват: днес никой не държи пари, а търси всичко да купи. Аз казвам: всички търсим да купим, но какво ще купим? Ако искате да купите нещо ценно, ще го намерите ли? Днес ценности се купуват само при случайни сделки.

Днес българският селянин, като отива на пазара, носи много повече пари в джоба си, за да купи каквото му падне случайно. Ако не му падне, връща се с парите в джоба си, чака другия пазар. Днес търговецът държи, благодарение на случайните сделки, много-повече пари в своята каса, за да купи случайно нещо от пазара. Днес всеки българин държи повече пари в себе си, за да може, като му падне нещо, да го купи и да го държи в къщи. Завчера бе убит в Княжево един търговец от Дупница и му обраха 200.000 лв., които носил в джоба си, за да търси да направи случайна сделка. Тази тезоризация е една от причините за увеличението на банковното обръщение.

Тук ние имаме, г-н министър-председателю, особена задача, защото най-големият враг на тезоризацията е спестовността.

Ние имаме нужда от едно рационализиране и приспособяване на системата на спестовността към военновременното стопанство. Ние още вървим по старите пътища на спестовността. Как можем да приберем парите на българския селянин? По този начин, който имаме до днес? Та чичо, който няма цървули и затова икономисва своето ходене до града, но държи в себе си парите и има съзнание, че трябва да ходи в града, за да си купи нещо, мислите ли, че той ще изпълни формалностите в Спестовната каса или в популярната банка, за да влага парите си там — да му пишат, и след това, като отиде да тегли пари, пак да му пишат, да даде разписка и т. н. и т. н.? Безспорно е, че той не ще си вложи парите там. Ние трябва да улесним нашия селянин. И ние имаме възможност за това. Тук има да изиграят роля селските райфайзенови кооперации. Нека със специален закон, г-н министър-председателю, им дадем специални области, за да се съберат парите на българския селянин. Нека тия пари чрез райфайзеновите кооперации, чрез популярните банки да отидат в Земеделската банка, да се намали банковното обръщение и да подобрим живота у нас.

Нека да възприемем и други системи, които ще дадат възможност да се засили у нас спестовността, защото това е единственото средство да намалим и цените, да намалим и банковното обръщение и най-важното — да премахнем паниката, създадена от специални спекуланти — паника от инфлация. Ние сме по-добре от други страни, които претендират, че във финансово отношение са по-добре от нас, защото у нас банковното обръщение, в съотношение с другите фактори, е много по-малко.

Нека управлението разреши задачата си по отношение на тезоризацията, за да намали чувствително банковното обръщение.

Друг фактор са цените. По тях сме приказвали много. Тук има една болка за управлението, за българската действителност. Има, както казах преди, специална категория спекуланти, които търсят чрез създаването на смут да вършат спекула. Завчера

Идва един мой добър приятел при мене — той е идвал и при други народни представители — да ми съобщи следния много интересен факт за един особен род спекула. Струва ми се, че и г-н министърът на правосъдието се е занимавал с него, за да направи изменение в закона за спекулата с недвижимите имоти. Този приятел уговаря с един предприемач да му построи апартамент от 250 квадратни метра, луксозен, за три милиона лева. Дават парите в срока. Дават парите си в срока и всички други купувачи на апартаменти от кооперацията. С техните пари се построява кооперацията — едно грамадно здание на един от най-хубавите булеварди в София. Когато идва моментът да се предават апартаментите, г-н предприемачът казва: „Ще ми дадете по 6.000.000 лв. за апартамент“. Защо, господине? — „Защото цените на строителните материали и надниците се повишиха“. „Но ти, господине, построи кооперацията с наши пари. Ние ти ги дадохме. Ако ти имаше свои пари, сам щеше да я построиш. Защо ни правиш тази фалшива сметка?“

Ето един сектор, в който се върши голяма спекула. Най-много се спекулира с така наречената инфлация, за да стигнат до лудии цифри стойностите на апартаментите и изобщо на недвижимата собственост в България.

Председател Христо Калфов: (Звъни)

Никола Василев: Още малко. Трябва да привърша. По този въпрос няма да приказвам повече. Ще мина на друга тема.

Спекула, уважаеми г-да народни представители, се прави. Тя е неминуем спътник на войната. Нашата грешка в миналото беше, че ние едностранчиво поведохме борбата срещу спекулата. Спекулата е многоглава хидра. Ти я гониш на едно място, тя се явява на друго. За борба със спекулата трябва да приложим план, за да нямаме тая картина, която имаме днес. От септември месец 1939 г., през 1940 и 1941 г. се видigna страшен вой срещу българската търговия. Не искам да я защитавам, но ми се струва, че се тръгна из погрешен път, защото изключително тук се насочи борбата. А видяхме, че спекулата излезе на друго място. Каго направите едно сравнение между цените тогава и сега, ще видите, че спекулата, която дойде от друго място, създаде много паника на пазара. Тя създаде психозата за инфлация, психозата за изпускането на пазара, за това, което вече и от официално място се нарича стопански хаос в страната ни.

Ние направихме и друга една грешка. Тук някои господа се похвалиха с един парламентарен успех — че накарали един министър на търговията да оттегли известния законопроект за преситеността на българската търговия. Парламентарен успех на дадена среда, но отрицателен, лош резултат в стопанския живот и долу в народа. Създадох се неимоверно много търговски предприятия. Раздроб се българската търговия, не можем вече да я контролираме, не можем вече да я задоволим със стока. И понеже малко стока се дава на търговските предприятия, стигнахме до положението да коригираме процента на печалбите и т. н. — едно явление, което стана причина и за черна борса, и за една своего рода спекула у нас. Това явление, подписано и от друг един фактор, ще ви даде ясна картина в какво състояние сме днес.

Та вие знаете ли, г-да народни представители, че днес има търговци, които нямат кантори, които нямат дюкани, които нямат търговски книги, но имат търговското разрешение в джоба си, за да вършат черна борса?

Таско Стоилков: И са много!

Никола Василев: Те са плеада, те са хиляди поради провала на едно разумно предложение на правителството за провеждане принципа за преситеност на търговията ни.

Ето ви картината, г-да! И затова, когато говорим по стопански въпроси и вземаме решения, ние не трябва да плащаме данък на настроения и увлечения.

По-нататък, уважаеми г-да! Аз наблюдавам една особена — позволете ми да го кажа с един драстичен израз — мания на реформарство в България, особено на реформарство в нашия стопански живот. Тая мания ще ни струва много скъпо. Ако не пазим нашите стопански категории, нашата търговия, нашата индустрия, нашите занаяти и — отивам по-нататък — ако не пазим нашия труд, ще стигнем до много печални резултати. Ние създадохме редица институции поради военновременното стопанство. Звуча един мой приятел, добър стопановед, ми каза: „Знаете ли, г-н Василев, на какво заприличаха тия институти? На бурени, които ще задушат плодородните дървета в България. Ние изгубихме идеята, която е основата, на която лежи българското народно стопанство. Ние изгубихме идеята, на която лежи държавното ни ръководство, що се касае до дирижираното стопанство. И действително е така. Ние създадохме институти, които вместо да тикат българското стопанство към по-голямо производство, вместо да регулират българската търговия, вместо да я подпомогат да бъде тя полезна днес във военното време за българския народ, я разстроиха и създадоха картини, които са извънредно печални. И затова не се учудвам, когато днес от официално място писмено се заявява, че ние се намираме в стопански хаос.“

Стамо Колцев, Борис Попов, Ангел Сивинев и други: Кои са тия институти?

Никола Василев: Например — понеже искате да говоря конкретно — кажете ми каква роля изигра така наречената Дирекция на външната търговия у нас? Положителна? Аз отричам. И ако стане нужда — не искам сега да ви губя времето — ще докажа с

данни. Аз отричам ползотворната роля и на Главното комисарство по продоволствието.

Един народен представител: Да!

Никола Василев: То задръсти у нас работите, не ги отрави. Задръсти ги заради това, защото ние създадохме служби и пратихме хора там да се учат да бръснат на чужда глава.

Борис Попов: За съжаление!

Никола Василев: Ние дойдохме до положения, които сега след малко ще ви изтъкна.

Уважаеми г-да народни представители! Имаме проблеми около снабдяването: проблем за ценообразуването, проблем за снабдяването и разпределението. Ценообразуването у нас вървеше и днес върви по пътища, които не са правилни. Чрез създаването на нереални, на несправедливи цени на българските произведения, на произведенията на българската земя, чрез проявяване скъперничество, бих казал, при определяне на несправедливи процентни печалби на посредниците — кооперация, търговци и т. н. — стигнахме до задните врати на търговията, на продажбата; стигнахме до печалното състояние черната борса да бъде нещо постоянно установено у нас, а официалните цени да стоят настрана без да можем да ги използваме, без да можем да получим нещо по тях, освен няколко артикули, които благодарение на това, че са пипнати от големите места, още се продават по нормирани цени.

Това е картината, уважаеми г-да народни представители! Ние трябва да помислим как да реформираме снабдяването и ценообразуването, как да реформираме основата, върху която ще се крепи не само българският лев, но и спокойствието на народа и вътрешният ред в държавата ни.

Има и друг един проблем, свързан с тия въпроси, уважаеми г-да народни представители! Днес аз бия тревога за българския транспорт. Българският транспорт е в упадък. Българският транспорт — да не кажа силна приказка — е дезорганизиран. Идва снежна зима, идва пролет, идват периоди, в които транспортът трябва да бъде на своя пост. Ако не бъде на своя пост, лоши времена ще настъпят, г-н министър-председателю — помнете ми думата, която ви казвам! Има наряди, дадени отпреди 3, 4, 5 месеца, които и до днес не са изпълнени, за разлика от миналото, когато се изпълняваха с минимално закъснение. Някои артикули от първа необходимост липсват. Брашно няма в дадени градове поради липса на правилен транспорт, поради липса на по-сериозно замисляне върху проблема за транспорта в България. Ако разрешим проблемите правилно, това ще ни подпомогне и в борбата срещу шумците, и в борбата срещу всички разрушителни елементи в България, защото те използват точно тия недъзи на българското управление, за да внасят смут в душата на народа.

Уважаеми г-н председателю! Ще Ви моля за още малко време. Ще приключа с проблема, който ни постави г-н министър-председателю — чиновническият проблем. Когато ще говоря за чиновническия проблем, аз не бих желал да говоря за оная категория чиновници, на които заплатата им е „кафе парася“, за които българската държава е създавала институции, за да търгуват в тях без капитал, без търговски книги, без тефтери и без да плащат данъци на държавата. Не ми е думата и за оная категория чиновници, особено в провинцията, които имат своето стъпанство, на които чиновническото звание и чиновническата длъжност е допълнително занятие и които, за голямо съжаление, провеждат практиката в изпълнение на своя служебен дълг: ден да мине, друг да дойде: чака, постоянно бърка в джоба си, за да види кога ще дойде часът за излизане, за да отиде на нивата си, на лозето си, при кравата си, при имота си, от който има много по-голям доход, отколкото от заплатата, на която държи и за която стои на служба, защото българската държава е обещала да му даде пенсия.

Таско Стоилков: В тази категория има много хора, особено в селанизираните градове.

Никола Василев: Думата ми е за онава труженичество, за онава старо изпитано българско чиновничество, което не разчита на нищо друго, освен на своята заплата, и което, разчитайки на всемогъществото на българската държава, разчитайки на грижите на българската държава към него, не се е погрижило да си създаде страничен приход; най-много да си е купило някое местенце, най-много да си е купило някой апартамент, за да приюти семейството си. За това чиновничество ние трябва да вземем грижата и ние ще я вземем.

Таско Стоилков: Право е това.

Никола Василев: Като отпаднат всички ония категории, за които ви говорих, и остане само това чиновничество, бъдете сигурни, г-н министър-председателю, че ние ще стигнем до една чувствително намалена цифра, що се касае до грижите на държавата по отношение на чиновничеството, една намалена цифра може би с 50% — аз смея да твърдя това.

Но касае се въпросът, правителството обмислило ли е мерките как да подобри положението на чиновника. Казва се: ведомствени кооперации, в които семейства на чиновниците ще ходят да се хранят в дадени столове, ще купуват продукти по нормирани цени, ще има и кооперативни шивални и кооперативни работилници, в които ще се работи. Това, както и всички други точки, които се изредиха, аз ги споделям напълно. Аз няма да се противопоставя да въведете тази система. Аз обаче си позволявам, г-н министър-председателю, да направя известни забележки. Мис-

лите ли Вие, че тези ведомствени кооперации са в съгласие с желанията на самите чиновници и с разбиранята им, за да ги въведете? Аз се съмнявам, защото българският чиновник има свой дом, българският чиновник има свое семейно огнище. Българската чиновническа жена е домакиня. Вие ще я откъснете от нейния дом и от нейната кухня и от нейното желание да задоволи своя мъж с храна, каквато нему харесва. Не се касае до продуктите — касае се за вида и за разнообразието на храната. Вие ще накарате ли българската жена да удари ключа на своята къща в 12 часа и да поведе децата си, за да тръгне към стола, за да се хранят?

Министър-председател Добри Божилов: Това е само за столовите, не за кооперациите.

Никола Василев: Да, за столовите. Те са на кооперативни начала.

Министър-председател Добри Божилов: То е мъничката част от кооперацията.

Никола Василев: За това приказвам. Касае се за кооперациите, защото и тази реформа не мога да я разбера. Защо търсите да вземете работата на едни, за да увеличите работата на други, и то без полза? Ако има аргументи, че занаятчиият днес взема много повече, отколкото трябва, за да ушие дреха; ако има аргументи, че днес бакалинът ще откаже да даде на чиновника, когато се касае да му даде в размери, каквито той иска, тогава тези аргументи не ме убеждават. Защото ако ние възприемем една друга система, тогава ние ще имаме разрешението на този проблем.

Ангел Сивинев: Коя?

Никола Василев: В какво се състои помощта на чиновника? Днес чиновникът има нужда от три вида блага: храна, облекло и жилище. Азъ това са безелите на благоденствие на един народ. От храните ще вземем онова, което е най-необходимо, и ще го вземем по така наречената биологическа терминология: въглехидрати, тлъстини, албумин, фосфати и витамини. В колко продукти са съдържат тези вещества? В не повече от 5—6 продукта. Що се касае до облеклото, колко продукти ще трябва да му дадем? Трябва да му дадем бельо, дрехи и обувки. Що се касае до квартирата — то е вече характерно — казва се: квартира, отопление и осветление. Ето това са благата, с които ние трябва да задоволим чиновника. Ако ние вместо да прибегваме към нови форми, вместо да правим нови реформи, прибегнем до системата на един уравнителен фонд, това може да бъде един уравнителен фонд, който да не легне върху гърба на българската държава, на българския държавен бюджет, но, чрез малки добавки по отношение на някои артикули, да легне на останалия свят, който си е наредил добре положението. Защото смея да твърдя, че като изключим квалифицираните работници, които са граждански мобилизирани, и квалифицираните чиновници труженици, всички други категории у нас, коя по-добре, коя по-зле, все са успели да си наредят положението съобразно военновременното стопанство и даже съобразно цените на черната борса. Другите трябва да подпомогнем и те ще останат една шепа хора. Аз смятам, че българската държава ще остане да се грижи най-много за тия две категории работници и чиновници, за един милион души, най-широко сметнато 1½ милиона български граждани. Ако направим сметка за чиновниците със семействата им, 100.000 души чиновници с 5-членни семейства правят 500.000 души.

Министър-председател Добри Божилов: 200.000 чиновници.

Никола Василев: 200.000 са, ако дадете на всички, г-н министър-председателю. Но Вие трябва да ги категоризирате. Защо ще давате и на този господин, който си има нива, лозе, овце, който си има крава? Защо ще ги подпомагате, когато те дори продават от това, което произвеждат? Вие ще дадете на другите. Тъкмо тук ще препоръчам една система: ще искате декларация от всеки чиновник, да ви каже, че освен своята заплата друг доход няма, и тая декларация да бъде подписана от неговото началство и разгледана от ведомствена комисия в службата му, за да установите кому трябва да се даде помощ и кому не трябва да се даде. Тогава Вие ще разрешите проблемата най-правилно от социална гледна точка. Защото не се касае въпросът за заплати. Ако се касае въпросът за заплати, може да се дойде до спор как тогава увеличението на заплатите ще се съобрази с посъпналия живот. Обаче не можете да задоволите чиновника съобразно действителността в стопанския живот. И заради това, когато ще говорим за чиновниците, смятам, че ще говорим за една по-малка цифра, отколкото е посочена в държавния бюджет, защото имаме много чиновници, които ще бъдат елиминирани от грижата на държавата, защото те не се нуждаят от нея. Същото е и с работниците.

Нямам време да ви кажа, че ние бихме могли да разрешим великолепно въпроса. Защо не дадем на всяка категория чиновници

специални карти-купони, с които да отидат да си купят откъдето желаят и каквото желаят? Могат да се наредят и кухни. Тези купони ще имат стойност на банкноти. С тези купони чиновникът ще дойде при бакалина, който ще ги приеме, защото знае, че като ги даде на популярната банка или на някой клон на Банка „Български кредит“ или на Земеделската банка, ще си получи сумата. По тоя начин ние можем не по нормирани цени, а под нормирани цени да даваме блага на тези чиновници, за да се почувствуват те под истинските грижи на българската държава; да се почувствуват те в едно състояние, което ще ги укрия, за да могат да работят така, както са работили в нормално време, даже по-добре. Тая грижа ще промени психиката на чиновника, ще намали и причините за черната борса и ще накара българските чиновници да се отнасят към българския народ с чувство на дълг, а не да се отнасят към редица категории с чувство на омраза.

Председател Христо Калфов: Г-н Василев, моля.

Г-да народни представители! Часът е 8. Ще моля да се съгласите да продължим заседанието, за да изслушаме оратора.

Който приемат да се продължи заседанието, докато изслушаме оратора, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Никола Василев: Уважаеми г-да народни представители! Аз вече много приказвах, увлякох се доста. Приключвам.

За да имаме здрави финанси, трябва да имаме един народ преди всичко с високо съзнание за моментите, в които живеем особено днес. Трябва да имаме хора сред нашата общественост, градска и селска, които да знаят, че е настъпило времето за жертви. Защото не можем да говорим за здрава и силна държава, не можем да говорим за силна войска, не можем да говорим за здраво стопанство, не можем да говорим за здрава политика, за здрава политическа единица — държавата ни — не можем да говорим и за здрав културен уровень, ако ние нямаме здрави финанси.

Таско Стоилков: Много пари трябва, за да имаме здрави финанси, но ще ги намерим от някъде.

Никола Василев: Така е, прав си.

Ако ние не създадем това убеждение в българския народ — че той трябва да бъде в тези моменти готов на жертви — ние няма много да успеем. Аз обаче мисля, че ние можем да създадем това настроение в българския народ. И тук е една от задачите на българската национална пропаганда. Персоналът на българската национална пропаганда употребява похвални усилия, за да създаде нещо, за да повдигне духа на българския народ. Обаче моето дълбоко убеждение, уважаеми г-да народни представители, е, че дейността на българската национална пропаганда е едностранчива. Тя е даже повърхностна и не се задълбочава в проблемите. И ако ние имаме една национална пропаганда всеобемаша, ако в националната ни пропаганда тръгнат — и аз да се изразя така — по един план, всеобемаш план, ние ще стигнем до много резултати, ние ще стигнем и до едно по-друго съзнание.

Аз не губя вяра в звездата и в бляскавото бъдеще на българския народ.

Не я губя, защото ние наблюдаваме факти, които са от особено значение. Та погледнете това чудо на героизъм, на мълениносен героизъм, който тук се развива на българското небе. Погледнете, за да видите, че това е една еманация на българския дух; че това не са изолирани случаи, това е българската душа, която се прояви по българските небесни простори. И аз вярвам, че заветите на нашия покоен мъченик и светец цар Борис III, които той ни остави, ще бъдат изпълнени и реализирани, защото той в продължение на 25 години, като мъченик, се стараше да дойдем до това състояние, в което се намираме днес — при обединения български народ. Духът на българския народ не е угаснал. Той има нужда от грижи. И нека свърша с думите на нашия народен поет Иван Вазов: „Не се гаси туй, що не гасне“. (Ръкоплескания)

Председател Христо Калфов: Г-да народни представители! За разглеждане и приемане бюджетопроекта на държавата за идната година необходимо е Народното събрание да има заседания на 25, 26 и 27 този месец. Затова Народното събрание трябва да даде съгласието си.

Ще поставя на гласуване. Онези г-да народни представители, които приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

За идното заседание, утре, 15 часа, в съгласие с правителството, предлагам същия дневен ред:

Първо четене на законопроект за бюджетопроекта на държавата за 1944 бюджетна година — продължение на разискванията.

Който приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Затварям заседанието.

(Затворено в 20 ч. 7 м.)

Председател: ХРИСТО КАЛФОВ

Секретари: { ДИМИТЪР САРАДЖОВ
СВЕТОСЛАВ СЛАВОВ

Началник на Стенографското отделение: ДОНЧО ДУКОВ